

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף ס:

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה נב

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת

ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

ס: ליקוטי הנעור בלילה נב ה' הדעת נג ויהי מקץ נד מוהר"ן

כשם אשה [כ], שיהא לו חומר ממוזג כמוזג השוה, שיהא ראוי לקבל שכל [כ]: ודירה נאה, היינו היראה, כמאמר (שבת לא ע"ב) חבל על מאן דלית ליה דרתא, כי צריך שיהא יראת הטאו קודמת להכמתו (אבות פ"ג): וכלים, היינו תלמידים הגונים שיקבלו ממנו, וכשיש לו כל אלו הכנות, יכול לבוא לשלימות הדעת: ואלו הן המשה דברים שנבדל מדעו מן מדעינו. הראשון, שבמדעו האחד יודע ידיעות רבות ואין ריבוי במדעו: השני יודע הדברים קודם המצאם, אפי' כשאין להם הויה כלל: והשלישי, שמדעו מקיף דברים שאין להם תכלית: והרביעי, שאין שינוי בידעתו, ואין שינוי כשיודע הדבר בכח, ואח"כ שב פועל: והחמישי, שידעתו אין מוציא הדבר מאפשרותו [כ]: ע"כ לשונו ז"ל:

והא לך נוסחא ב' שכתבתי בעצמי קצת מזה כפי מה ששמעתי וזהו: **כשאדם** זוכה לשלימות הדעת, היינו שזוכה לדעת שא"א לאדם לידע יותר, או יש הפרש בין דעת האדם בשלימות לדעת השי" בה' בחי'. והם מפורשים בספרים. וצריך האדם להשתדל שייגיע לשלימות הדעת מה שא"א לאדם לידע יותר, ולא יהיה הפרש בין דעתו לדעת השי"ת, רק בה' דברים אלו, שאלו ה' דברים א"א לשכל אנושי לדעת, אם לא מי שהוא למעלה ממין אנושי. אך לזכות לשלימות הדעת, הוא ע"י גרים, כמ"ש רז"ל הרבה למדתי מרבותי ומתלמידי יותר מכולם. כי ע"י שכ"א מקשה ושואל, כי כ"א יש לו מניעה לעבודת השי"ת, וצריך להשיב לכ"א על שאלתו, עייז נשלם דעתו. ועייז זוכה לבנים, כי קמן אינו מוליד, כי אין לו דעת השלם, אך כשזוכה לדעת השלם זוכה לבנים. וע"כ באברהם שהוא היה מגייר אנשים, ושרה מגיירת נשים [כ]. עייז זכה לשלימות הדעת, שלא היה הפרש בין דעתו לדעת השי"ת אלא אלו הה' דברים, ועייז זכה להח"א הנ"ל. וע"כ אברהם אינו מוליד אברהם מוליד [כ], כי ע"י שלימות הדעת שהוא בחי' ה', זכה להוליד כ:

נד [כ] ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור והנה מן היאור עולות שבע פרות וכו' [כ]:

(תהלים קד) ה' אלקי גדלת מאד הוד והדר לבשת עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה:

א כי צריכין לשמור מאד את הזכרון, שלא יפול לשכחה, בחי' מיתת הלב. ועיקר הזכרון הוא, לזכור תמיד בעלמא דאתי, שלא יהיה בדעתו ח"ו, שאין עולם אלא אחד [כ]. ועייז מה שמדבק מהשבתו בעלמא דאתי, עייז נעשה יהוד ה' אלקי הנ"ל: כ(כי ה' אלקים הוא בחי' שם מלא [כ]) שהוא בחי' עלמא דאתי כמובא [כ]. וכן

א(והא לך לשון רבינו ז"ל מהתורה הזאת שכתבה בתכלית הקיצור. וזהו): **המהלך** בדרך יחידי הנעור בלילה וכו': דע שעיקר הביטול שאדם מבטל ישותו ונעשה אין, ונכלל באהדות השי"ת, אין זה אלא ע"י התבודדות. וההתבודדות צריך מקום וזמן מיוחד, שלא יבלבלו אותו המונעים. והזמן הוא בלילה, היינו הנעור בלילה, שאז הכל ישינים. והמקום הוא בדרך יחידי, ולא בדרך הרבים, שלא יפסיקנו עוברי דרכים [כ]. אלא דייקא בדרך שאין רבים הולכים שם, שם ילך ויתבודד, והיינו והמהלך בדרך יחידי. ואז יכול לפנות לבו מכל וכל, ויכול לבוא לביטול כל הישות, והיינו והמפנה לבו לבטלה. ואז כשנתבטל לגמרי, אזי הוא נכלל באהדות השי"ת, ואז הוא בא לבחי' מחויב, כי הקב"ה מחויב המציאות, וכל הדברים הם אפשר המציאות. וכשנתבטל ונכלל באהדותו, אזי הוא יוצא מבחי' אפשר, ונכלל במחויב וזה בחי' הרי זה מתחייב בנפשו:

(גם זה לשון רבינו ז"ל) **נג עיקר** הולדה תלוי בה"א בבחי' (בראשית מז) **הא לבם זרע**. ואברהם ושרה לא הולידו עד שהגיעו לה"א הזאת (ז). כי עיקר הולדה ע"י הדעת, בבחי' (שם ד) **וידע אדם וכו'**, וקמן אינו מוליד [כ]. ועיקר הדעת, היינו שישתמש בדעתו, היינו שיוציא את שכלו מכה אל הפועל. כי גם לקמן יש דעת, אבל אצל הקמן עדיין הדעת בכח ולא בפועל. כי לא השתמש בדעתו, ולא הוציא אותו מכה אל הפועל. ומי שהוא שלם בדעתו שהוציא אותו מכה אל הפועל, והשיג בדעתו מה שאפשר לדעת האדם להשיג בדעתו, אזי הוא קרוב לדעת הקב"ה, ואין חילוק בין דעת האדם לדעת השי"ת, אלא המשה דברים כמובא [כ]. ואז דעתו יונק מדעת השי"ת, שהיא בחי' ה"א, ואז מוליד: **ולדהשלים** את דעתו שיהא שלם בדעת, אי אפשר אלא ע"י עסק שעוסק עם בני אדם לקרבה לעבודת השי"ת, עייז נשלם דעתו. כי הם מהדדין דעתו [כ], בבחינות ומתלמידי יותר מכולן (מכות יוד) [כ]. וכשביל זה תלמידים נקראים בנים (ספרי פ' ואתחנן ע"פ ושנתם לבניך), כי על ידם בא ההולדה: ובשביל זה אברהם ושרה טרחו את עצמן לגייר גרים, כי עייז השלימו דעתם, ונתקברו להא הזאת, היינו לדעת השי"ת, וזכו לבנים. כי ע"י גרים נתגדל דעתם, בבחי' ומתלמידי יותר מכולם: אבל מי שאין שלם בדעתו, והוא רחוק מדעת האדם, כל שכן מדעת השי"ת, שהוא בחי' ה"א, ואזי הוא קמן ואין מוליד: **וזה הטעם** שהצדיקים מייגיעים א"ע, ורודפים אחר בני אדם לקרבה לעבודתו יתברך, אין זה כדי להרבות כבודם ח"ו, אלא כדי להשלים דעתם, בבחינות ומתלמידי יותר מכולם: **ובשביל זה** ביד הצדיקים לפקוד עקרות, כי הם שלמים בדעת, וקרובים לדעת עליון, ואין בין דעתם לדעת השי"ת אלא ה' דברים כנ"ל. וה"א דברים היא היא דעת השי"ת שמשם ההולדה: **וזה** (ברכות נו ע"ב) שלשה דברים מרחיבין דעתו של אדם, אשה נאה ודירה וכלים. אשה, היינו החומר מכונה

תורה אור
בראשית ויגש מז (כג) ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה הא לכם זרע וזרעכם את האדמה:
בראשית ד (כח) וידע אדם עוד את אשתו ותלך בן ותקרא את שמו שת כי שת לי אלהים זרע אחר מתת הבל כי ירגו קוץ:

תורה נד
בראשית מקץ מא (א) ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם והנה עומד על היאור: (ב) והנה מן היאור עלת שבע פרות ופוח פתו וקרא וקראת קשר ומרעינה קאחי:
תהלים קד (א) וירכי נפשי את יקוק יקוק אלהי גדלת מאד הוד וקדר קשתי:

טו הערת מוהר"ן בתקפא
טז בדפורי נמצא נוסח הארוך הנ"ל בצילום 143 טור ב'. והנוסח הקצר דלקמן נמצא בצילום 89 טור ב'.
טז * ב"ר פרשה לט יד [ב"ר פד ד', במדבר רבה יד י', פסיקתא רבתי מג]
טז * שם פרשה מד יד [קהלת רבה ה' ד', תנחומא שופטים פרק יא. פסיקתא רבתי פרשה מג. פסיקתא דרב כהנא כח ג']
טז בדפורי כאן נדפס לשון מוהר"ן בתורה לא ווגן והצטרפותו ואח"כ תורות קמ קמא ושבו לשון מוהר"ן בתורה לא שלימות האמונה ואח"כ תורות קמב עד קפא ובצילום 100 טור א תורה נד
טז תורה זו נאמרה בשבת תנוכה שנת תקס"ח (ת"מ) ועייז שיש"ק ח"א רה, תפ, וח"ד מב.
טז * בראשית מא א'
טז לשון המשנה בברכות פ"ט מ"ה משקלקלו המינין (נוסח הגמ' צדוקין) ואמרו אין עולם אלא אחד מוהר"ן בתקפא
טז עייז ילקוט שמעוני בראשית פ"ב רמז כ', ובראשית רבה יג ג'- כי לא מטיר ה' אלקים. שם טו א- ויטע ה' אלקים, ושערי אורה שערי חמישי. ובוהר בראשית מה: מט- ויבן ה' אלקים. שם מט. ופקודי רס. תוריע מו:- וייצר ה' אלקים, וזוהר בא לט.- ויעש ה' אלקים. שם- ביום עשות ה' אלקים. תרומה קסא.- כי ה' הוא האלקים. ובוהר נשא אר"ר דף קלה: (שם מנצח ששם מלא היינו היה הונום ל"א המלוי כאלקים הונום ל"א) ועוד.
טז נראה שהכוונה לע"מ שער טו פ"ה שם מנצח האר"ל שמונה נקח עולם הבא, הכל ומלוי, חה נעשה ע"י ימוד וקראל סכא ומנוה, שכללות נקראים חכמה ובינה ומנוה ה' אלקים. ועייז פ"ב שעיקר שם היה אלקים נקראים ו"ן המכילים מהם מומו.

א נוסח זה נדפס בדפורי אחרי תורה נו (צילום 143 טור ב) ואחרי תורה נג
ב דפורי הנעור, מתרצו - הניעור
ג דפורי הנעור, מתרצו - הניעור
ד לשון הגמ' בברכות ג. עייז כן יודיע נכס יטב כל חילוק בין עובדי לאלוהי וחסד דייקא מעובדי לנכס
ה עייז וזה חדש שרי השייכים עה"פ נאו לחיך [אור יקו לרמ"ק כרך ז' סימן כג דף קסא קסג] [עייז שער הפוסקים לך לך הובא בדעת ותבונה טוף פרק ל'. ל"ה פירון הבכור ה' ח']
ו * סנהדרין סח: עייז ר"ן דף סט. ואם יוליד השיב גדול כי בנים הרי הם כסמנים. ועייז מהלכות ע' חטק לט
ז וידע להלא אלא ואמא עד שיטעם טעם גון ועייז לה"ם נפולת אפי' ל' ל' כן כן כי מיני גון כי הם בחי' דעת כ"ל.
ח דפורי השי"ת, מתרצו - השי"ת
ט רמב"ם מ"נח"ג"כ ולקמן הם יבוארו ועייז בנוסחאות כת"י המיוחס בטעות למוהר"ן שם מבוארים יותר.
י עייז גדה יד: רבי ריש מתיבתא ושכיחי רבנן קמיה ומחדדי שמעתתיה
יא מכות י. תענית ו. שמות רבה כו כ' ילקוט שמעוני תורה רמז התקכג, משלי רמז התקלד, קהלת רמז התקעא.
יב רבינו בחיי כד הקמה ערך עצרת וערך פסח. מחיר יין פ"י הרמ"א למגילת אסתר א' א'. תולדות יעקב יוסף פרשת נשא אות יד עה"פ כי תשטה
יג עייז פל"ח אות ה על תורה כא
יד עייז של"ה הקדש בספר שני לוחות הברית חלק תולדות האדם בתחילת פרק בית הבחירה ביאור קושיית היריעה והבחירה וספר העקרים ריש מאמר ד' ועייז לעיל תורה כא

מאמר הניעור בלילה

מספה"ק לקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

תורה זו נאמרה בברסלב בשנת תקס"ג או בתמוז (ככבי אור) או בתחילת השנה (חי"מ כג/2)

פתיחה

אחרי שביאר בתורה נא סוד השקר שמוכרח לצורך בריאת זולתו ית', דהיינו ישראל והבריאה, וביאר כיצד תיקונו ע"י אמת המחזיר את הבריאה וקושרה לקודם הבריאה. דהיינו שביאר כיצד מתגברים על האפיקורסות המסית ומדיח לומר שעזב ה' את הארץ, כאן מבאר עוד סוג אפיקורסות שהיא הטענה שהעולם מחוייב המציאות וכמנהגו נוהג ולא תלוי במעשינו.

טענת השקר כאן הפוכה משם, כי שם נובע מעצם המציאות שנברא זולתו, שמדרך הטבע תחת הזמן הולך ומתרחק העלול מהעילה דהיינו הנברא מהבורא, אבל כאן היא דעה משובשת הפך המציאות, שטוענים שהבריאה לעולם לא התרחקה מהבורא, אדרבה היא קדומה כמו הבורא, ולכן היא מחוייב המציאות מהבורא כאור השמש מהשמש.

את האמת, ההפוכה מהדעת המשובשת הנ"ל, רומז רבינו בלשון שהעולם אפשרי המציאות, שפירושו שכל העולם הוא אפשרי רק עד כמה שמסתירים את הקב"ה, כי העולם והקב"ה שניהם נמצאים באותו מקומו של עולם, דהיינו בחלל הפנוי. אלא שהעולם מעלים אותו ית' רק באפשרות, שניתן לנו מקום לומר שהחלל פנוי ממנו ית', והתיקון הוא להתגבר ולגלות להפך שהחלל פנוי מהעולם ויש בו רק אלוקות. ועיין בתורה סב שדע מה שתשיב לאפיקורס, הכוונה לאפיקורס שבלבך, כי כל מיני אפיקורסות נמצאים עכ"פ בדקות, אצל כל אחד בליבו במדור היצה"ר המסית ומדיח.

ומבואר בתורה זו שאפיקורסות המבואר כאן, הוא שרש כל המדות הרעות, וכל כך משרש בנו, עד שאין לו תקנה, אלא בכל יום שעה לבודד המחשבה מכל טרדות עוה"ז, ולקשור עצמינו במחשבה ודיבור רק אליו ית'.

בתורה זו גילה רבינו למוהרנ"ת זמן קצר אחר התקרבותו לראשונה את ענין ההתבודדות, ואח"כ עוד חזר על זה כמה פעמים, והדגיש גודל המעלה וחשיבות ההתמדה בזה לכל אחד בכל מדריגה שהוא, עיין תורה כה תנינא ההתבודדות הוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל, דהיינו לקבע לו על-כל-פנים שעה או יותר להתבודד לבדו באיזה חדר או בשדה, ולפרש שיתתו בינו לבין קונו וכו'... ויזהר מאד להרגיל עצמו להתמיד בזה מדי יום ביום שעה מיוחדת פנ"ל, ושאר היום יהיה בשמחה פנ"ל והנהגה זו היא גדולה במעלה מאד מאד, וכו'... והמשפיל יבין מעצמו גדל מעלת הנהגה זו, העולה למעלה למעלה, והוא דבר השווה לכל נפש מקטן ועד גדול, כי כלם יכולים לנהג הנהגה זו, ועל-ידי זה יבואו למעלה גדולה אשרי שיאחזו בזה:

אלול תשע א

³ תורה זו נאמרה בשנת תקס"ג, בחיי מוהר"ן נט ופנ"ח כאן מבואר שתורה זו נאמרה בתחילת שנת תקס"ג, אבל בככבי אור אנשי מוהר"ן ח"א אות י' כתב שרבינו גילה את התורה הזו למוהרנ"ת סמוך לתקופת תמוז, ושם אות ט' מספר שאביו כבר התחיל להתפייס עמו על התקרבותו לרבנו, ושם אות י' סיפר שמוהרנ"ת התבודד כל הלילה לפני נסיעתו לרבנו, ובחיי מוהר"ן כג מספר שכששמע את התורה מרבנו שמח שכבר קיים זאת מודנפשיה, ושרבנו כוון לזה ברוח קדשו, ומרוב התלהבות על התיקונים שנעשים ע"י רצה לרוץ לצעוק ברחובות לפרסם העניין וכו'. הככבי אור הזו הובא בשיש"ק החדש ח"ב אות ק"ז ובהערה שם כתב שרבי לוי יצחק בנדר זצ"ל אמר שאין בידינו להכריע מתי נאמרה התורה. ובספר באש ובמים להרב חיים מנחם קרמר כתב שנאמרה למוהרנ"ת סמוך לראש השנה, ונאמרה שוב בתמוז אותה שנה וכל המבואר בחי"מ כג ובככבי אור הנ"ל הכוונה לתמוז.

ונראה כיון שבככבי אור מספר שבזמן שנאמרה התורה למוהרנ"ת כבר אביו התחיל להתפייס עימו, ובוודאי לא התפייס עמו בתחילת השנה שהרי רק אז התקרב מוהרנ"ת לרבנו. וגם הפנ"ח אע"פ שכתב שתורה זו נאמרה בתחילת תקס"ג הוסיף שיש בזה מעשה, משמע כוונתו למעשה המבואר בככבי אור וחי"מ כג. לכן קשה לומר כדברי הפנ"ח וחי"מ נט.

והפשרה של הרב מנחם קרמר (באש ובמים) שמחלק, שבתחילת השנה כבר שמע מוהרנ"ת את התורה הזו מרבנו, והמעשה כולו שמובא בככבי אור היה בתמוז, צ"ע א"כ מה ההתלהבות של מוהרנ"ת? והיה שייך לומר עושי דברו לשמוע בקול דברו, הרי כבר שמע את התורה הזו בתחילת השנה? ומה ההתלהבות מרוח הקדש של רבנו, והיה בסה"כ מוהרנ"ת קיים עצת רבנו. לכן יותר מסתבר שכל המעשה המסופר בככבי אור היה בתמוז. וכנ"ל שמוהרנ"ת התבודד כמה שעות בלילה לפני שנסע לברדיטשוב לקנות סחורה ובדרכו נכנס לרבנו ושמע את התורה הזו, והתלהב שכבר קיים זאת מעצמו בלילה הקודם, וזה גם הרב מנחם קרמר מודה שהיה בתמוז.

וכל הקושי הוא שהפנ"ח וחי"מ מוהר"ן כתבו שתורה זו נאמרה בתחילת שנת תקס"ג. וכדי למעט בטעות, נראה שתיבת "תחילת" שכתבו החי"מ נט ופנ"ח היא הטעות. אלא שקשה לדחות שני עדים, אא"כ נאמר שהפנ"ח העתיק מחי"מ. וחי"מ מוהר"ן בעצמו רק בסימן נט כתב תחילת, אבל בסימן כג לא כתב תחילת.

רבנו חייב את אנשיו להתבודד שעה בכל יום עד שנעשה הדבר לסמל חסידות ברסלב, וכמעט המבין לציות לרבינו, עכ"פ לכל הפחות בהרצון לקיים זאת. העצה הזו חוזר עליה רבינו כמה פעמים בכמה תורות וכמה שיחות עיין ליקוטי עצות, בחלקן באופן כללי ובחלקן באופן השייך למהלך אותה תורה שעסק בה. כאן רבינו מדבר מענין ההתכללות בו ית' ע"י ביטול כל המידות והתאוות הרעות, עד שיבטל אפילו משהו ישות, ויתכלל בו ית'. וכן מה שמחדש כאן בעצם העצה של התבודדות ענין הלילה, ודרך יחיד, זה מענין המדובר כאן, דהיינו זמן ומקום היותר מסוגל לביטול הישות והתכללות במציאות האמיתית שהיא רק הקב"ה.

לקוטי הלכות

או"ח ערבית הלכה ג'
עיקר ההתבודדות בלילה – או"ח ק"ש א. וערבית א
בלילה נחים מהרדיפות – או"ח תפילה א'

שיחות השייכות לתורה

חיי מוהר"ן סימן נט – מאמר "הנעור בלילה" וכו', (ליקו"מ ח"א) סימן נ"ב, נאמר בתחילת שנת תקס"ג:

פרפראות לחכמה – סימן נ"ב אות א: – נאמר תחלת שנת תקס"ג, ויש בזה סיפור שלם ונפלא איך שהמאמר הזה נאמר בבחינת עושי דברו והדר לשמוע בקול דברו כי הר"ר נתן ז"ל קיים ענין זה מתחלה מדעתייה דנפשיה, ובאותו היום בא אל רבינו זצ"ל וכיון ברוח קדשו הנורא והנפלא מאד, וגילה לפניו הענין הנפלא הזה ואי אפשר להאריך בסיפור זה כאן.

חיי מוהר"ן סימן כג – מאמר "הנעור בלילה", (בליקו"מ ח"א) סימן נ"ב, נאמר בשנת תקס"ג, בבחינת "עושי דברו לשמע בקול דברו" (תהלים קג, כ). כי מורנו רבי נתן זכר-צדיק-לברכה קיים ענין זה מתחלה מדעתייה דנפשיה (= מדעת עצמו), ובאותו היום בא אל אדונו מורנו ורבינו זכר-צדיק-לברכה, והוא פון ברוח-קדשו הנורא והנפלא מאד, וגלה לפניו הענין הזה. ומורנו הרב רבי נתן זכר-צדיק-לברכה, בשמעו איך שמגלה לפניו ענין הזה, שעשה מדעתייה דנפשיה, ומה שזוכין על-ידי-זה, וגם מעצם הרגשתו בנעימות הדברים הקדושים האלה, נתבטל מגשמיותו, ויצעק בקול ואמר: גיוואלד! ארוצה נא בשוקים וברחובות ואצעק: אהיה, מה הם חושבים לנפשים. ומגדל תבערת לבבו, עד שממש יצא מגדר אנושי, רצה באמת לרוץ ולצעק בנזכר-לעיל, ומיד חטף אותו אדונו מורנו ורבינו זכר-צדיק-לברכה בבגדו, ואמר לו: עמד, כי לא תפעל כלל – "שטייא, דוא וועסט ניט פועלין"!

ככבי אור אנשי מוהר"ן באות ט' מבואר שמדובר בתחילת התקרבות מוהר"ן לרבנו כעשר שנים אחרי חתונתו, כשאביו כבר רצה להתפייס עמו אבל בני משפחתו טענו שחייב לעזור בפרנסה, והסכים לנסוע לבארדיטשוב לקנות סחורה.

שם אות י' – וגם על זאת דוה לבו מאד, ונפשו היה מרה לו על כל זה בלי שעור כי כפי שנקבע בלבו זכרון יום המיתה ויום הקבורה שמוכנים ועומדים לזה בכל עת ורגע, וכל הימים של האדם הם מנויים וספורים וקצובים במספר אצל השם יתברך, וכל שעה שיתבטל בקניית הסחורה היא אבדה הנצחית אבדה שאינה חוזרת, אבדה והפסד רוח נפלא ונורא עין לא ראתה וכו' שהיה מרויח בהשעות האלה ואף על פי כן נסתפק מאד ולא ידע לתת עצה בנפשו אם להתעקש עמהם גם בזה, כי כבר הכניסו דבריהם בדעתו שיתספק אולי כף הוא רצונו יתברך שיעסק קצת במשא ומתן, וגם זה נחשב לעבודת ה' וכמו שאמר רבותינו ז"ל הרבה עשו כרבי שמעון ולא עלתה בידם (כי הדבור יש לו כח גדול למשך לב האדם הן לטוב הן להפוך חס ושלום כמוכא מזה בדרךיו ז"ל) על פן נתישב בדעתו שקדם נסיעתו שלעת ערב ילך גם עכשו אל מחוץ לעיר, ובצאתו את העיר יפרש את פניו לפניו בבכי ותחנונים מעמק הלב אולי יחוס וירחם עליו להנחותו בדרך האמת לבלתי יסור מרצונו ימין ושמאל חס ושלום וכן עשה שהלך ונתמהמה שם עד שהאיר השחר ומשם הלך לבית הפנסה, ולמד קצת ואחר כך התפלל תפלת שחרית ואחר תפלתו נתישב בדעתו שקדם נסיעתו לבארדיטשוב יסע מקדם לברסלב לקבל רשות מאדמו"ר ז"ל כי ידע שדרך הבעל עגלה הנוסע לבארדיטשוב לבל ישים לדרך פעמיו עד לפנות ערב, ואז הימים הסמוכים לתקופת תמוז^א, שהימים ארבים מאד ומנעמרווב לברסלב שמונה עשר מיל (ווערסט) ויהיה עוד באפשרות לסע ולחזור קדם נסיעתו ואף שלפי שעה לא נמצא לו עגלה לנסע לשם, אבל מגדל תשוקתו התחיל לילך לשם ברגליו ואגב אורחא עסק גם בצעקה ותפלה לפני השם יתברך ב) והשם יתברך הזמין לו עגלה בדרך הליכתו, ונסע ובא לברסלב ובבאו לאדמו"ר ז"ל התחיל לדבר ולשיח עמו בדרך תמיד, ובתוף שיחתו הקדושה יצא עמו לחוץ והיה הולך ומדבר עמו עד שבאו על ההר אשר מעבר להנחל העובר שם סמוך לביתו ונכנס עמו בשיחה ארבה מאד:

שם אות יא – ואז דבר עמו הענין המוכא בליקוטי-מוהר"ן ח"א, סימן נ"ב, על אודות הטועים האומרים שהעולם הוא מתיב המציאות וכו', אף מאין נמשך הטעות? וכו', דע שזה נמשך מחמת שבאמת עתה שפכר נאצלו ונמשכו נשמות ישראל, עתה בודאי העולם הוא בבחינת מתיב המציאות וכו', אף נשמות ישראל בעצמן, פשנאצלו היו הם בעצמן עם כל העולמות התלויים בהם, הכל היה אפשרי המציאות, כי היה באפשרותו להאצילם ולבראם או שלא לבראם; אף תכף שנתרצה הקדוש-ברוך-הוא להאציל נשמות ישראל, אזי היה כל העולם בבחינת מתיב המציאות, כי מאחר שנאצלו נשמות ישראל, אזי כפיכול הוא מתיב להמציא העולם, כי על מנת פן נאצלו נשמות, שכל העולמות יבראו בשבילם, והם ימשלו בכל, ומזה נשתלשל ונמשך השטות וכו', אבל באמת רק השם-יתברך לבד הוא מתיב המציאות וכו'. ועקר הפונה שברא כל העולם בשביל ישראל, היה כדי שישאל יעשו רצונו ושיחזרו וידבקו בשרשן, דהיינו: שיחזרו ויכללו בו יתברך שהוא מתיב

¹ בשיש"ק חדש ח"ב אות ק"ז העתיק את המעשה הזה מככבי אור וכתב שם בהערה – אמנם בדברי הרב מטשעהרין (חיי מוהר"ן סימן נט, פרפראות לחכמה' סימן נב) מובא שהתורה "הניעור בלילה" הנ"ל נאמרה בתחילת שנת תקס"ג; ומי אנו להכריע בין שני גדולים. (רל"י).

המציאות וכו', ורק בשביל זה מחיב השם-יתברך בכיכול לברא ולקיים כל העולמות בשביל ישראל כפונד-לעיל, כדי שיעשו רצונו כפונד-לעיל, ועל-כן אז דיקא בשעושי רצונו, נכלל העולם בבחינת מחיב המציאות וכו', כי על-ידי שעושי רצונו יתברך, הם חוזרין ונכללין בו יתברך שהוא מחיב המציאות, ואז נכללין עמהם כל העולמות התלויים בנפשו בחיוב המציאות; אך לזכות לזה להכלל בשרשו, דהינו: לחזור ולהכלל באחיות השם יתברך שהוא מחיב המציאות, זה אי-אפשר לזכות כי-אם על-ידי בטול, שיבטל עצמו לגמרי עד שיהיה נכלל באחיותו יתברך, ואי-אפשר לבוא לידי בטול כי-אם על-ידי התבודדות, כי על-ידי שמתבודד ומפרש שיהיה בינו לבין קונו, על-ידי-זה הוא זוכה לבטל כל התאוות והמדות רעות, עד שזוכה לבטל כל גשמיותו, ולהכלל בשרשו; אך עקר התבודדות הוא בליילה, בעת שהעולם פנוי מטרדת העולם-הזה, כי ביום וכו'; ואפלו אם הוא בעצמו אינו טרוי, אף-על-פי-כן מאחר שהעולם טרוי או וכו', על-ידי-זה קשה או לבוא לידי בטול; וגם צריכין שיהיה ההתבודדות במקום מיוחד, דהינו חוץ מהעיר בדרך יחידי וכו', כי במקום שהולכים שם בני-אדם ביום הרודפים אחר העולם-הזה, אף-על-פי שבעת אינם הולכים שם - הוא מבבל גם-כן ההתבודדות, ואינו יכול להתבטל ולהכלל בו יתברך, על-כן צריך שילך לבדו בליילה בדרך יחידי במקום שאין שם בני-אדם, ושם ילך ויתבודד ויפנה לבו ודעתו מכל עסקי העולם-הזה ויבטל הכל, עד שיזכה לבחינת בטול באמת וכו', ואזי בשזוכה לבטול באמת, ואזי נכלל נפשו בשרשו, דהינו: בו יתברך, שהוא מחיב המציאות, אזי נכלל כל העולם עם נפשו בשרשו שהוא מחיב המציאות, כי הכל תלוי בו כפונד-לעיל, ואזי נעשה כל העולם על-ידו בבחינת מחיב המציאות כפונד-לעיל.

שם אות יב - אחר-כך ענה ואמר לו: זה פרוש המשנה (בבבא ג' ד), "הנעור בליילה והמהלך בדרך יחידי ומפנה לבו ומכל עסקי העולם הזה לבטלה ולזכות לבטול הנזכר-לעיל" - הרי זה מתחייב בנפשו, שנתהוה ונעשה מחיב המציאות עם כל העולמות התלויים בנפשו. ומעצם מתיקות הרגשות מוהר"ן זכרונו-לברכה בדבריו הנעימים האלה, נתבטל מגשמיותו מחמת זה בעצמו, ויצעק בקולו ויאמר: אהה! וגיוולאדלו! ארוצה נא בשוקים וברחובות ואצעק; אהה! מה הם חושבים לנפשם! ומגדל תבערת לבבו עד שמומש יצא מגדר אנושי, רצה באמת לרוץ ולצעק כפונד-לעיל. ומיד חטף אותו אדוננו מורנו ורבנו זכרונו-לברכה בבגדו, וענה ואמר לו: "עמד! כי לא תפעל כלל" - "שטייט, די וועסט נישט פועלין" ! : (כוכבי אור, אנשי מוהר"ן סי' א-י"ב; מובא בשיש"ק ח"א, סעיפים: רס"ד-רס"ה).

דבר פעם-אחת מהדרך הקדוש של הנעור בליילה, שגלה אדוננו מורנו ורבנו זכר-צדיק-לברכה (ליקוטי מוהר"ן ח"א, סימן נ"ב), ואמר אז בזה הלשון: עוד יהיה זמן שתהיה הדרך הזו דרך כבושה לרבים, וכמו עכשו היא דרך כבושה לרבים להניח טלית ותפלין בכל בקרו. ואודות הפחדים שיש בזה, אמר: שאל זה נאמר מה דאיתא בזהר הקדוש פרשת שלח (ח"ג דף קנח), בענין הליכת כלב להברון להשתטח על קברי האבות, ולא נתיירא מהענקים, ואיתא שם על זה: "מאן דאיהו בדוחקא לא אסתפל מידי. כן כלב, בגין דהוה בדוחקא, לא אסתפל מידי, ואתא לצלאה על קברי אבהו" וכו'. וכן כל אדם, מי שידע ומחשב עצמו עשיר, שפיהר-עין יפירו ימיו, ויצטרף לתן דין-וחשבון מכל מעשיו, ולא יתרו לו על שום דבר וכו'; מי שמחשב את עצמו על כל זה, בודאי לא יביט על שום מניעה מהפחדים וכיוצא. ומכל-שכן שבאמת אין בזה שום פחד כלל, כמו שאמר אדוננו מורנו ורבנו זכר-צדיק-לברכה בפרוש, בעת שדברו לפניו מזה ואמר, שאם היה לו בן יחידי, היה משלחו יחידי בליילה לשרה, ולא היה חושש לשום דבר. ואמר זאת על כל אדם, שאין לפחד כלל משום דבר וכי לחיחי מצוה אינן נזקין (פסחים ח' ב), בפרט מצוה בזאת: (כוכבי א, שידות וספורים ממוהר"ן, אות ט עמ' צח); מובא בשיש"ק ח"א, סעיף שש"ט).

עלים לתרופה מכתב רצג - ... ואתמול לוו אותי מבראד חסידים הרבה וגדולי החשובים שבהם עד חוץ לעיר: והרבה מהם לוו אותי ונסעו עמי עד הגרעניץ, ובדרך משכו והוציאו ממני דבורים ותורות הרבה מתורתו הקדושה. וספרתי להם מהתורה מענין שבח הצדיקים שעל ידי זה הדבור נשמע ונתקבל וכו' ומהתורה אני היום לדתיה. וספרתי להם בדרך שיחה איה זכיתי לשמע התגלות הנורא והנפלא הזה, וקצת ממה שעבר אז. ונבדלו ונרעדו מאד. אחר כך בעצם תשיקתם פתחתי פי בחסדו וישועתו וספרתי להם איה נאמרה התורה הקדושה הנעור בליילה והמהלך בדרך יחידי וכו'. ואמרתיו לפניכם כל התורה הנוראה הזאת, והודעתי להם האמת שרבנו זכרונו לברכה הזהיר מאד לבני הנעורים לפרש שיהיו יתברך בכל יום ויום ובפרט בליילה ובדרך יחידי. עד שיכולים לזכות על ידי זה להכלל בחיוב המציאות ולהעלות כל העולם התלוי בו להכלל בו יתברך שהוא מחיב המציאות וכו'. וכמה בני הנעורים הלכו בצד העגלה ואחריה. כי הלכו ברגליהם משם עד הגרעניץ שהוא קרוב לפרסה, וכלם עמדו מרעיד ומשתומם תסמר שערות בשרם כמעט שיצאה נפשם, ואחד מהם היה דין קהלת בראד מפלג גדול בתורה שידע לומר פשטים נפלאים גדולים בגמרא פרוש תוספות וגם השאר היו לומדים וחשובים כלם נבדלו משמע לא ידעו מה לעשות. וגם אני בעצמי ורבי נחמן הזכרתי עצמי מחדש היכן אנתנו בעולם שזכינו לשמע בזאת. ועדן מתורתו אני רחוקים. ואני צועק בלבי עתה על הימים שעברו כמה שנים שלא זכיתי לקדם זאת מרובי המניעות, אבל אני משמח עצמי על המעט דמעט שזכיתי לפעמים לקיים מעט מזה. וגם מה שזכינו לפרש שיהיו ביום וכו' הוא גם כן יקר מאד מאד. כי לאו כל אדם זוכה לקיים כל הנ"ל בשלמות, ואשרי הזוכה להתבודדות אפלו ביום. אבל אשרי ואשרי הזוכה לקיים בפשיטות הנעור בליילה וכו' וכו'. עד שיזכה להכלל וכו' וכו', יהי חלקנו עמהם לעולם, ועל כן זרזתי עצמי לכתב לכם מיד קדם תפלת שחרית. כי זה האגרת הוא אצלי תלמוד תורה דרבים, כי אולי אולי יזכה אחד על ידי זה להתעורר לקיים כל הנ"ל. או מקצת מזה על כל פנים. ובפרט קודם ראש השנה הקדוש והנורא הבא עלינו לטובה. גם בבראד דברתי עמהם כמה תורות ושיחות קדושות ונוראות מאד. ומסרתי להם ספר ספורי מעשיות והתפלות. ואף שצקתם ראו אותם מכבד, אבל כבר עברו ימים ושנים שלא ראו אותם, והרב לא ראו אותם מעולם. וגם הספר לקוטי מוהר"ן שנדפס שם זה כמה שנים היה מנח בקרן זוית. ועכשיו התחילו להוציא אותו. ושאלו אותי כמה דברים ופרשתי להם יפה בעזרת השם יתברך...

לענין שלא לפחד ללכת בליילה בדרך יחידי סיפר מעשה מיוחד של בית הקברות

בשדבר פעם מוהר"ן מהתורה: הנעור בליילה, שב"לקוטי מוהר"ן" חלק א' סימן נ"ב ומענין היציאה חוץ לעיר להתבודדות, אמרו לו כמה מאנ"ש, שהם יראים לצאת להתבודדות. ספר להם מוהר"ן מעשה, שפעם התנפלו שודדים המכונים "אידימאקעס" על איזה עיר וברחו כל תושבי העיר. בין הבורחים היה איש אחד, שהיה ידוע בין התושבים לפחדן גדול מאד; וכשברח, התחבא בבית הקברות ושהה שם כל הלילה. למחרת, כששבו הבורחים העירה, שאלוהו ידידיו: "איה לא פחדת להשאר לבד בבית-הקברות כל הלילה?" ענה להם: "השודדים הטילו עלי אימה כזו, עד ששכחתי שפחדן אני..."

יסיים מוהר"ן ת' ואמר, ש'כמו כן הוא בעבודת ה' יתברך וכמוכא בזהר (ח"ג קנח): "מאן דאיהו בדוחקא, לא מסתפל מידי", פירושו: מי שנמצא בדוחק לא מסתפל על שום מעבב. כי בשמרגישים את הפחד והיראה מיום הדין הקרב ובא, מתבטלים כל הפחדים הגשמיים. (שי"ש ח"ב סימן תקנה)

לפעמים דייקא ע"י שזכה לבטל עצמו עי"ז נכנס גאות וישות

ספר: שהבעל-שם טוב זכר-צדיק-לברכה התפלל פעם אחת עם החבריא שלו, והתפללו בהתלהבות גדול מאד בדרבם. אחר-כך, כשגמרו תפלתם ראוי, שהבעל-שם טוב זכר-צדיק-לברכה הוא בפנים זועפות. אחר-כך ענה ואמר להם: "בעת שהייתם מתפללים, הכניס הבעל-דבר בכל אחד מכם מחשבות של גאות ורמות-רוחא, שאתם מתפללים בהתלהבות ובדבקות בזה, ועל-ידי-זה נתעורר למעלה קטרוג גדול עליכם, והיה לי יגיעה גדולה, עד שהמתקתי זאת". וספר זאת למען דעת כמה וכמה צריכים להרבות בתפלה על זה, ולזכות להנצל מגאות שהיא תועבת השם, כי יכול להיות, שאפלו כשכבר נקיים מכל התאוות והמדות רעות, אף-על-פי-כן נשאר בלב גאון וטמונה, חס-ושלום, וכמבאר בהתורה "הנעור בלילה" הנזכר-לעיל, ושאפלו מי שכבר קיים והרבה בהתבודדות, בצעקה ותפלה בלילה, ובדרך יחידי, עד שיצא מכל התאוות והמדות רעות, אף-על-פי-כן עדין נשאר בלבו איזה צד גאות, שהוא חושב עצמו לאיזה דבר והמדה של גאות גרוע מהבל, כמבאר בדרבי חכמינו-זכרונם-לברכה (סוטה ד, ב), שהיא כעובד עבודה זרה וכאלו בא על כל העריות כלם, עין שם. ועל-כן צריכין בשביל זה לבד להתגבר מאד בתפלות וצעקות להשם יתברך, שיעזרו לבטל גם את זאת כמבאר שם, ולזכות לענוה אמתית: (- שם אות י' (עמ' צה-צו) מובא בשי"ש שם, סעיף ט"פ).

... כל אלו הימים, שהיו (- מוהר"ן ורבי נחמן מטולטשין לצורך הדפסת הליקו"ה - ראה בשי"ש ח"א סעיף תרמד) בלעמבערג, היו עמו תמיד החסידים דשם, ולא היו מניחים אותו לילף יחידי, והלכו אחריו בכל מקום, והיו אומרים זה לזה: "היה לו, למוהר"ן, רבי בזה, שינק ממנו תמיד חלב ודבש. וכשנסעו משם לוהו שורה של אנשים משני צדי העגלה בחמשה קילומטר, פסיעה בפסיעה, ואמר אז לפנייהם התורה נ"ב - "הנעור בלילה"; וכשראה, שאין רבי נחמן מתפעל מדברי התורה, אמר לו: נחמן! אצלך התורה ישנה, אצלי היא חדשה ומבריקה כראי - "נחמן! בא דיר איז דיא תורה אלט, בי מיר איז זיא שפיגל נייא": (- כוכ"א אבני"ה ברזל; מובא בשי"ש ח"א, סעיף תר"ג).

אמר רבי נחמן מטולטשין זכרונם-לברכה לאחד שהיה משבח מאד דוקא את הפרנסה עם איזה משרה ביער, מחמת גדל יקרת ההתבודדות על-פי דרך רבנו זכרונם-לברכה: בענין ההליכה והשהייה לבד ביער, או שאפשר לזכות ולהיות על ידה יהודי כשר - על-ידי התבודדות כראוי, או שאפשר להיות על ידה פוחז וריק חס-ושלום - "צו גיין פסדר אליין אין איין וואלד, אבער מען קאן ווערן איין גרויסער ערליכער יוד על-ידי התבודדות פראוי, אבער פארקערט מען קאן ווערן איין גרויסער הולטאיי" על ידי מחשבות והרהורים, רחמנא-לצלן: (- אבני"ה ברזל; מובא בשי"ש ח"א סעיף תש"א).

כשהיה מוהר"ן בלעמברג נשקו ברגלו אחד מאנשי הרב הקדוש רבי אורי מסטרעליסק ושאלו: "האתם הוא זה שחיבר את הליקוטי תפילות"? ואז מרוב אהבתם למוהר"ן ליווהו המון עם עד חוץ לעיר, ואמר להם מוהר"ן בדרך את התורה "הנעור בלילה" (שבליקוטי מוהר"ן ח"א, תורה נ"ב) ונכנסו הדברים כל-כך בלב האנשים עד שכמה שנים אחר-כך בעת שהיה שם רבי נחמן מטולטשין מצא עוד אנשים שקיימו זאת. ואז נפגש שם עם החסידים של הרב הצדיק רבי אורי מסטרעליסק זכר-צדיק-לברכה, וקיבלו אותו באהבה ובידידות מופלגת כל-כך, עד שמוהר"ן עצמו התפעל מהם מאוד, ואמר: "אילו אצלנו ברוסיה היו כאלה חסידים, היינו יכולים לשבת ולדבר יחד, ולא היה לנו שום מחלוקת": (שי"ש ח"ב סעיף תקפ"ו).

עד כאן השיחות

הקדמה

בתורה זו מבאר רבינו כיצד מתגברים ומתקנים את האפיקורסות שיש בלב כל אדם שנובעת מהישות שיש בכל מדה ומדה בלב שגורמת לה להיות נפולה ועי"ז יש לו רצונות ותאוות שאינם רצון הש"י. האפיקורסות הזו ביארו האפיקורסים¹ הגדולים (בטענות של שקר שבאמת אינן סיבה להפקרותם אלא תירוץ) ורבינו כאן לא מביא את כל טענתם אלא בקיצור שטוענים שהעולם מחויב המציאות, אבל בכתב ידו ז"ל על תורה סב שנמצא בסוף הספר שם מבואר יותר (ולשונו שם מצאתי בספר מנחת קנאות להרשב"א) ובאמת אין ראוי כלל לדון בדעתם המשובשת אבל נ"ל לפי שרבינו מעמיד כאן את הדברים שהתבודדות היא העצה לבטל אפיקורסות זו, לכן צריך לבאר קצת כדי שיהיה ביאור לאופן ההתבודדות המבואר בתורה זו (כידוע שהתבודדות נזכרת כמה פעמים בליקוטי מוהר"ן ובשיחות ובכל מקום הדגש על ענין אחר) טענתם המשובשת היא שכאור השמש מהשמש כן השפעת והמצאת הקב"ה את העולם, ממילא בדיוק כמו שהקב"ה מחויב המציאות כן העולם המאיר ממנו הוא מחויב המציאות וכשם שהקב"ה קדמון כן העולם קדמון. ועי"ז כופרים במצוות כי אומרים שלא ישונה דבר ממנהגו ע"י מצוות. ואומר רבינו שיש להם על זה ראיות ומופתים. ובתורה סב בכת"י הנ"ל מבאר יותר וז"ל שם - וכל הכפירות נעשים מחמת שרואים שמערכת השמים לא נשתנים ממעמדם ורואים צדיק ורע לו רשע וטוב לו אבל כשהקב"ה משדר המערכה בשביל תפילת צדיק אזי מודים שהוא המחדש והמהווה את העולם כרצונו ומנהיג את העולם כרצונו. וכאן בתורה זו רק מבאר מדוע באמת יש ראיה ומופת מהנהגת העולם שהיא הפך האמת ומבאר שזה בגלל שברא נשמות

¹ ברמב"ם הלכות תשובה פ"ג מבואר שהכופרים במציאות ה' נקראים מינים והכופרים בתורה נקראים כופרים והאומרים עוב ה' את הארץ דיינו שכופרים בנבואה והשגחה נקראים אפיקורסים. אבל רבינו לא נראה שמדקדק בזה ובכל מקום כותב אפיקורסים לבד מכמה מקומות שנקט ספרי מינים ואולי רומז בזה כי האמונה היא דבר טבעי, אפילו תינוק שנולד אצל מינים אפשר שלא יאמין להם ולכן רוב הכופרים מאמינים במציאות הש"י רק יש להם תירוץ אחרים למה לפטור עצמם מקיום מצוות, ותירוץ אלה נמצאים בדקות פחות או יותר אצל כל אחד, אבל להיות כופר במציאות ה' לזה צריך לכתוב ספרים ומאמץ גדול.

ישראל כדי שיחזירו את העולם לבחי' מחוייב המציאות ולכן הוא כביכול מחוייב לקיים את העולם בשביל ישראל.

עד כמה טענתם משובשת מבואר בתחילת תורה סד עפ"י עץ חיים בתחילתו שתחילה היה אור הש"י א"ס וכדי לברא עולם צמצם אלקותו כדי שיהיה מקום לברא עולם. נמצא שהאמת היא בדיוק הפך מהשקר שלהם, כי העולם הוא לא נאצל מהקב"ה כאור השמש מהמשמש, אלא להפך הוא נברא רק עד כמה שמסתירים את אורו ית'.

ומבאר רבינו שהעצה להינצל מאפיקורסות הזו היא התבודדות, לשון התבודדות הוא לבודד את עצמו במחשבתו לגמרי מכל טרדות העולם ולקשור כל מחשבתו רק אל הש"י דהיינו לדבר רק אליו בכל חלקי המח בלא שום פניה לדבר אחר. רבינו מוסיף לבאר שיש גם זמן ומקום המסוגל לזה ביותר דהיינו בלילה ומחוץ לעיר.

ואז שכל כולו מדבר רק אליו ית', יבקש ממנו דעת כיצד לתקן כל מדה ומדה וכל מדה גם את התאוה היוצאת ממנה וגם שיעזור לו הש"י להתגבר ולבטל כל הרע שבמדות וממילא שיהיו תאוותיו וכל רצונותיו גם הקטנים ביותר כולן רק לקודש, כתורה ומצוות, ולקיום רצונותיו ית' בלבד. דהיינו לתפוס שהכל רק ממנו ית', ולא ממילא אלא ברצונו, והשגחתו, וצריך לבקש שיתרצה לנו להשגיח עלינו ולעשות לנו ניסים ומופתים, הכל הפך דעתם המשובשת הנ"ל. ולכן אין דרך אחרת אלא התבודדות¹⁰ כי העיקר הוא לגלות אותו ית' וזה אפשר רק עד כמה שאני מבודד עצמי מהעולם שכולו רק הסתרת אורו ית' ולזה צריך לצאת מכל הדמיונות שבתוכם נולדנו שיש לעולם איזה מציאות מחוייבת, כי באמת העולם הבל ואפשרי בלבד, ורק הקב"ה באמת נמצא מאד והדבוק בו לא יחסר כלום כמ"ש כי אין מחסור ליראיו.

עקר ההתבודדות היא לצאת מהפך אל הפך מאפיקורסות הנ"ל שכופרת בניסים ובישועת השם ובתפלה ובקשה מהש"י ובהשגחתו ית' כנ"ל ממה שבאר רבינו שצריך לבקש על מדה ותאוה אחת ואח"כ על מדה ותאוה אחרת עוד וכך יתנהג זמן רב עד שיבטל כולן מבואר שהרע שבכל מדה היא הגורמת לאפיקורסות הנ"ל כי שרש כל הרע שבנו הוא הישות וגאות וזה נמצא בכל מדה ומדה וגורם לה להיות נפולה שע"ז מעוררת המדה את התאוה רעה השייכת לה. והישות שבנו היא דבר טבעי, כי כל מציאות, כדי שתתקיים, יש בה מדת הישות, וכך ברא הקב"ה את העולם, שיהיה ישות בפני עצמה, בשביל הבחירה, וכדי לתת לה שכר כפי עבודתה¹¹. אלא שזו בעצמה הסיבה שהעולם אפשרי המציאות, שהרי כל מציאותו רק מכח הסתרת הקב"ה. שהוא מחויב המציאות.

וכל כוונת הבריאה שברא עולם בשביל נשמות ישראל היה להוריד את הנשמות לתוך עולם שמעלים את הקב"ה (כנ"ל שכל מציאותו רק עד כמה שמצטמצם אורו של הקב"ה לצדדים) עמ"נ שמתוך ההעלם יתגברו לגלותו לכבדו ולהמליכו עליהן ולבטל ישותן העצמית לגמרי וגם כל העולם יהיה בעיניהם הבל ודמיון והסתרת האמת, עד שיחזרו ויתכללו בו ית', שזה בעצמו ביטול העולם וכוונת הבריאה, כי העולם נברא אפשרי המציאות, דייקא על מנת שיבואו ישראל ויחזירו את הש"י להאיר בעולם כל כך עד שיחזור העולם ויתבטל למחויב המציאות.

אלא שבזה בעצמו יש שתי מדרגות כמבואר בפנים בענין ההתבודדות שאחרי שביטל כל המדות הרעות ותאוות רעות עדיין נשאר משהו.

הביאור שהביטול הראשון הוא בבחי' שרגא בטיהרא שנקרא יחודא תתאה דהיינו שאני קיים אבל כל כך מאיר לי אור הש"י שאני מתבטל כנר באור השמש. אבל יש ביטול גדול יותר, שנקרא יחודא עילאה, והוא עיקר המכוון, דהיינו שאני לא קיים כלל, ורק הוא ית' קיים, דהיינו שאור הש"י מאיר לי כל כך, שאין לי מציאות כלל, ובזה מחזיר את העולם לבחי' קודם הצמצום, דהיינו למחוייב המציאות האמיתי ולקדמון האמיתי. נמצא שמה שהיצה"ר טוען שנעשה ממילא וזו מציאות העולם, אנו טוענים שלזה אנו משתוקקים להגיע, וזו תכלית עבודת ה' שלנו.

¹⁰ עיין תורה עד שגם ע"י תורה וצ"ל שזה באופן שלומד את התורה בידיעה ברורה שהיא אחד עם הקב"ה כמבואר בזהר (ויקרא עג) אורייתא וקב"ה וישראל חד, ולומד אותה באופן שמגלה את אורו ית' על ידה באופן של ביטול דמיון העולם, כנ"ל שהם תלויים זה בזה ביטול העולם וגילוי הקב"ה.

¹¹ עיין סוף תורה נא רבינו מקשה כיון שהעיקר הוא התכללות בו א"כ איך יהיה חילוק שכר.

תורה נב [א]

כדרכו פותח רבנו היכן בתורה מצא רמז להשגתו ובדרך כלל מביא מתורה שבכתב, וכאן לא מצא אלא בתורה שבעל פה, במשנה באבות שמתבאר נפלא לפי תורה זו.

(אבות פ"ג) רבי חנינא בן הכינאי אומר הניעור בלילה, והמהלך בדרך יחידי, ומפנה [ב] לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו [ג]:

ביאור המשנה הוא כך **כי יש אפיקורסים** ו' שאומרים שהעולם הוא מחויב המציאות [ד] ו' לשון זה הוא לשון הראשונים מבואר במנחת קנאות להרשב"א פ"י שהכופרים מאמיני הקדמות דהיינו שכמו שהקב"ה קדום כן הטוב השופע ממנו דהיינו כל העולם והנהגתו ע"י מערכת הככבים הכל חוק קבוע לא ישתנה, כשאר השמש המחויב מהשמש כן כל השופע ממנו ית', ולכן לא מאמינים בניסים כלל. דהיינו שהעולם יתקיים גם בלי שנקיים את המצוות וכופרים בדברי הנביא ירמיה לג (כה) "כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת". ולפי דעתם הרעה המשובשת, נדמה להם שיש ע"ז ראיות ומופתים [ה] ח"ו ממנהג העולם שהרי הם עוברים על כל התורה ואעפ"כ חיים ונהנים מטוב עוה"ז המגיע להם עפ"י הטבע דהיינו מערכת המזלות/ו', אבל באמת הבל יפצה פיהם, כי באמת העולם ומלואו הוא אפשרי המציאות [ו] ו' ובכל רגע תלוי ברצונו ית' כמ"ש רגע באפו חיים ברצונו ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, ובדיבור שבו ברא את העולם בו עדיין תלוי קיום העולם כמ"ש דברך ה' נצב בשמים/כ' ובכל רגע יכול גם שלא לקיימו, כי רק הש"י לבד הוא מחויב המציאות [ז] ו' כי

^א תורה זו נאמרה בשנת תקס"ג, בחיי מוהר"ן נט ופ"ח"א כאן כתוב שבתחילת השנה, אבל בככבי אור אנשי מוהר"ן ח"א אות י' כתב שרבנו גילה את התורה הזו סמוך לתקופת תמוז, ועי"ש גם אות יא יב. ועי' שיש"ק חדש ח"ב קיז. ושיש"ק יטן ח"א רסד רסה. ועל"ת סימן רצג.

^ב בגרסת המשנה שלנו והמפנה דהיינו אפילו ביום ועיין תויו"ט שגרסת ומפנה היא הנכונה.

^ג עיין תויו"ט שם הקושיות שיש על גרסת המשנה ולפי רבינו מתורץ.

^ד עיין רמב"ם תשובה פ"ג ח' - ג' נקראים אפיקורס. ונראה כוונתו לאומרים עוב אלקים את הארץ ביחזקאל פ"ח. והכופרים הם הכופרים בתורה ומינין הם הכופרים בהקב"ה עי"ש. וצ"ע באיזה מהן כלל את הסוברים שהעולם קדמון במינין או אפיקורסים. ונ"ל שלשון אפיקורס מכנה רבינו לכל סוגי הכופרים דלשון מינין לא נקט בל"מ אלא לגבי ספרי מינין. ואפיקורס שנקט כאן נראה כוונתו למבואר לקמן בשם מנחת קנאות.

ועיין מהרש"א סנהדרין צט: לשון חציפות וברטנורא על אבות ב יד. לשון הפקר

^ה מנחת קנאות (להרשב"א) פ"י

^ו מנחת קנאות (להרשב"א) - פרק י' - עד הנה דברנו מהעיקר הראשון, ועתה אתחיל לדבר מעיקר השני, והוא אמונת החדוש, והוא לידע שהעולם נתחדש אחר שלא היה והש"י חדשו מן האפס הגמור, ומן העדר המוחלט, והוציאו מן האין ליש ברצונו הקדמון אשר לא ישתנה ולא ישיגהו אחד מן השנויים, כמ"ש כי אני ה' לא שנית, זה הוא העיקר הגדול אשר בהתאמתו יתאמתו הפלאות כולם, והוא הקוטב והיסוד אשר עמוד התורה נשען עליו, וע"כ התחילה התורה בספור סדר הבריאה, כדי לקבוע זאת האמונה בלבנו כיתד שלא תמוט, ומפני זה החמירה התורה במצות שבת להרבות בו עונשים ואזהרות, לפי שהוא למופת ואות על החדוש, כמו שבאר הטעם עליו, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, להוציא מלבם של כופרים מאמיני הקדמות, ואומרים כי העולם מחויב המציאות מאתו יתברך, לא יאמינו כלל במופתים, ושנוי דבר טבע אצלם נמנע גמור לא יפול תחת האפשר, ולא יתלה יכולת ה' עליו, ואין זה חסרון בחוקו יתברך לפי דעתם, וכמו שהוא מחויב המציאות נצחי קדמון לא ישיגהו הפעלות ושנוי, כן הטוב השופע ממנו תמיד, והוא מציאות הגלגלים, ומן הגלגלים אל השכלים, ומן השכלים אל כל מה שהוא תחת גלגל הירח, הכל מחויב מאתו ית' לפי סדור הטבע המחוייב כאור מן השמש, וזה אחד מן הדרכים אשר יחייבו בה קדמות העולם.....

ועיין בסוף לקוטי מוהר"ן כת"י של תורה סב וזה לשונו רבינו שם - יש בני אדם שכופרים בו ואומרים עולם כמנהגו נוהג ויש שמודים במציאת אלו אומרים שגם העולם קדמון והעולם מחויב המציאות כמו חיוב האור מן השמש ועי"ש כופרים במצוות כי אומרים שלא ישונה דבר ממנהגו ע"י מצוות.

^ז חילוק בין רצ"ה למופת ראה בספר הברית ח"א יט פ"ד

^ח עיין תורה יז תנינא

^ט עיין בעש"ט עה"ת בראשית אות מח עיין ביאד"ל אות ה' להמחיש עד כמה הוא אפשרי שברא אותה דייקא מחלל והעדר ורק ברצונו היא מציאות

^י אליבא דאמת האמת ממש הפוכה ממה שהם אומרים כי האמת היא שכל העולם הזה כל מציאותו היא רק כמה שמתעלמים ממנו ית' שהרי כל המקום לבריאה הוא רק המקום שבו נתן להעלים אותו כידוע ואילו הם טוענים שהעולם הוא להפך ממש דהיינו רק עד כמה שהו אית' מתגלה כן התגלות העולם כאור השמש המאיר מהשמש.

^{יא} בעל שם טוב על התורה - פרשת בראשית אות מח. ויאמר אלהים יהי רקיע וגו', כתיב (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים, ופירש הבעל שם טוב וצוקללה"ה כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו', תיבות ואותיות אלו, הן נצבות ועומדות לעולם (מז) בתוך רקיע השמים ומלוששות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם, כדכתיב (ישעיה מ') ודבר אלהינו יקום לעולם, ודבריו חיים וקיימים לעד וכו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן, היה כל השמים כאין ואפס ממש, והיה כלא היה כלל, וכמו קודם מאמר יהי רקיע ממש, וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים, ואפילו ארץ הלזו הגשמיית בחינת דומם ממש, אילו היו מסתלקים

רק הוא קדמון, אבל כל העולמות עם כל אשר בהם הם אפשרי המציאות. כי הוא ית' בראם יש מאין ואדרבה לפי המבואר בכהאר"ז ל עפ"י ביאור החסידות בסוד החלל הפנוי, ברא את כל העולם רק ע"י שנתן מקום להעלים את עצמו, ולפ"ז בכל רגע שירצה לגלות את עצמו, ממילא אין מציאות לעולם/י, וביכולתו וכחו ואפשרותו ית' הי'–היה (היה הוה ויהיה) לבראם או שלא לבראם, ע"כ בוודאי כל העולם ומלואו הוא אפשרי המציאות.

אך מאין נמשך הטעות שיכולין לטעות ח"ו–חס ושלוש שהעולם הוא מחויב המציאות ח"ו. דע שזה נמשך מחמת שבאמת עתה שכבר נאצלו ונמשכו נשמות ישראל, עתה בוודאי העולם הוא בבחי' מחויב המציאות. כי כל העולם ומלואו הכל לא נברא אלא בשביל ישראל כידוע [טו] ואיתא בעץ חיים שברא את העולם כדי לגלות מדת טובו. לכן ברא את ישראל ואת כל העולם, כדי שהשכר הטוב שיקבלו לא היה נהמא דכסופא/טו אלא שכר עבודתם, שמגלים אותו ית' בתוך העלם כל פרטי העולם, וממליכים אותו על אף ההסתרה שיש עליו בעולם. וישראל מושלין בעולם/טו כמ"ש "צדיק מושל יראת אלקים" ודרשו בגמ' מו"ק טז: טו/ שהפירוש שהצדיק מושל בעולם, עד שבכוחו לבטל את גזרות הקב"ה, וכן מצינו שצדיקים העמידו חמה/טו, וע"כ בוודאי עתה אחר שנאצלו ונבראו נשמות ישראל, כביכול הוא ית' מוכרח לברוא ולקיים העולם. כי ע"מ–על מנת כן האציל נשמות ישראל, כדי לברוא בשבילם כל העולמות. אך נשמות ישראל בעצמן כשנאצלו, היו הם בעצמן עם כל העולמות התלויים בהם, הכל היה אפשרי המציאות, כי היה באפשרותו להאצילם ולברואם או שלא לברואם. אך תיכף כשנתרצה הקב"ה להאציל נשמות ישראל, אזי היה כל העולם בבחי' מחויב המציאות, כי מאחר שנאצלו נשמות

ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש, כמו לפני ששת ימי בראשית ממש, וזהו שכתב האר"י זוקללה"ה שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר יש בחינת נפש וחיות רוחניות, דהיינו בחינת התלבשות אותיות הדיבור מעשרה מאמרות, המחיות ומהוות את הדומם להיות יש, מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית,

^{טב} אברבנאל שמות ג' יג–טו ושם ד' א' נזכר כ"פ במהר"ל ובכד הקמח לבחי' ערך מציאות השי" ועוד ועיין ריש הקדמה לספר יחסין (לאברהם בר שמואל בן אברהם זכ"ר) שכתב שלזה כיון דוד המלך שקרא להשי" נמצא מאד בתהלים מו ב'. מנחת קנאות להרשב"א פ"י פרדס רמונים שער ג' פ"א ש"ה שער האותיות א' אמת ואמונה. (משך חכמה שמות ג' טו מלבי"ם ישעיה מב ח)

^{טז} עיין טל אורות ח"א פ"ט אות א' דע אחי ישמרך האל דכמו שאנחנו מאמינים באמת שהוא לבדו מחוייב המציאות כמש"ל פ"ח אות ד' כן אנחנו מאמינים באמת שהוא לבדו יחיד בשליטה שאין שום רצון אחר שולט אלא רצונו המיוחד בעצמותו וכו' ע"ש ועי"ש פ"ח אות ד' מצייר כמה משלים לבריאת העולם וכללם הוא ששם נמצא באמת שייך רק בבורא ית' וכל השאר נמצא רק בבחי' שם המושאל שניתן מקום להתעלם מהנמצא האמיתי אבל עד כמה שלא מתעלם ממנו הרי לא נמצא כלום מלבדו ית' אלא שכל נמצא בפני עצמו אין בו יכולת להכיר מציאות אחרת

^{יד} ונ"ל שזה פירוש הפסוק ונתתי פני באיש ההוא. שעי' שמגלה לו את האמת ממילא הוא מת.

^{טז} * ויקרא רבה פרשה לו ורשי' ריש בראשית ומסכת גרים פ"א שיר השירים רבה ב' ו' תקטו תפלות לרמח"ל תפלה יד. (פתחי שערים ש' הצמצום פתח ז')

^{טז} נהמא דכסופא – לשון הזה נמצא במגיד מישרים לב"י פרשת בראשית – אור ליום השבת י"ד לטבת. ובלק"ה מתנה ד' אות א'.

^{טז} מדרש רבה שמות פרשה טו סוף פסקה כז... ולכך מסר הקב"ה סוד הלבנה לישראל שיהיו הם מונים בה והעובדי כוכבים מונים לחמה לומר מה חמה אינה אלא ביום כך אין מושלים אלא בעולם הזה ומה החמה היא של אש כך הם עתידין לידון בה שנאמר (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כנתור וכשם שהלבנה נראית ביום ובלילה כך ישראל מושלים בעולם הזה ובעולם הבא וכשם שהלבנה היא של אור כך ישראל נוהלין האור שנאמר (תהלים צז) אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה ואומר (ישעיה ס) קומי אורי כי בא אורך ולכך נאמר החדש הזה לכם שיהא שלכם שאתם בדוגמתה:

צ"ע איך הגויים מושלים ביום אם ישראל מושלים גם ביום, וצ"ע סמך ממשלת ישראל לממשלת הגויים והרי אינו דומה כלל כי ממשלתם תחת הטבע והיא לרע להם כי מאריך אפו ויענשו בעוה"ב ואילו ממשלת ישראל היא מעל הטבע ולטוב להם, ובוה מבואר למה לא נחשב שני מלכים בכתר אחד.

^{טז} מועד קטן דף טז: אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים (שמואל–ב כג ג) מאי קאמר אמר רבי אבהו הכי קאמר אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל אני מושל באדם מי מושל בי צדיק שאני גזור ומבטלה.

ועי"ש מהרש"א – וסיפיה דהאי קרא יראת אלהים ויש לפרש עד"ז ומי מושל בי צדיק ע"י יראת אלהים ע"ד שאמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים זו הגזירה אינה בידי שמים שהצדיק מושל בי:

^{טז} תענית דף כ. תנו רבנן שלשה נקדמה להם חמה בעבורן משה ויהושע ונקדימון בן גוריון בשלמא נקדימון בן גוריון גמרא יהושע נמי קרא דכתיב וידם השמש וירח עמד וגו' אלא משה מנלן אמר רבי אלעזר אתיא אחל אחל כתיב הכא אחל תת פחדך וכתיב התם אחל גדלך רבי שמואל בר נחמני אמר אתיא תת תת כתיב הכא "אחל תת פחדך" וכתיב התם "ביום תת ד' את האמר" רבי יוחנן אמר אתיא מגופיה דקרא "אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך" אימתי רגזו וחלו מפניך, בשעה שנקדמה לו חמה למשה:

ספר בית אלקים – שער היסודות – פרק שנים ועשרים – ואמרו מושל במה שהקב"ה מושל, כלומר כי כמו שהוא עושה נסים לבדו ואינו נמלך בפמליא של מעלה כן הצדיק יש לו בזה ממשלה שעושה נס מבלי המלכה והוא ית' מסכים על ידו, ובוה יש לו יתר שאת ומעלה לצדיק על המלאכים.

ישראל, אזי כביכול הוא מחויב דהיינו שחייב את עצמו להמציא העולם, כי ע"מ כן נאצלו נשמתן, שכל העולמות יבראו בשבילן, והם ימשולו בכל. והבן היטב שאפילו כשישראל חוטאים העולם עומד על צדיק/י שמקיים את התורה ומצוות וע"ז מקיים את העולם כמ"ש צדיק יסוד עולם. ומזה נשתלשל ונמשך הטעות של האפיקורסים שאומרים שהעולם הוא ח"ו מחויב המציאות. אבל באמת רק הש"י לבד הוא מחויב המציאות, אבל כל הדברים הם אפשרי המציאות כנ"ל :

עד כאן ביאר שכיון שברא את העולם בשביל ישראל, לכן העולם מחויב המציאות, כי כביכול התחייב לישראל שיהיה להם עולם, לעשות בו רצונו ית' ולקבל שכר. משמע אפילו שלא עושים רצונו, מקיים את העולם כדי שיוכלו לעשות רצונו.

ועתה יבאר את עיקר הכוונה של הבריאה, שהיא שישראל יעשו רצונו ית', בביטול גמור, וע"ז כל אחד גם יכלול את כל חלקי עולם התלויים בו בהש"י שהוא מחויב המציאות, וע"ז יהיה העולם מחויב המציאות באמת, גם מצד הדין, ולא רק כדי שתיהיה אפשרות לעשות אותו מחויב המציאות.

ועיקר הכוונה שברא כל העולם בשביל ישראל, היה כדי שישראל יעשו רצונו/כא
ושיחזרו וידבקו בשרשן שהוא הקב"ה כי הם חלק אלוך ממעל נשמתן מושרשת בו ית', דהיינו שיחזרו ויוכללו בו ית' שהוא מחויב המציאות ורק ע"ז הם באמת יהיו מחויב המציאות, ובשביל זה נברא הכל. נמצא כל מה שישראל עושין רצונו של מקום [כב]/כא ונכללין בשרשם שהוא מחויב המציאות נראה פשוט שאין הכוונה לגשמיות, שהיא זמנית בלבד, אלא הכוונה שבכל מעשה טוב שעושין מתבררת הקדושה המעורבת באותם חלקי העולם הגשמי, שבהם עשה את המצווה, ועולה להכלל בו ית'/כב, וע"ז נעשה האדם מחויב המציאות לנצח, כי אותו ניצוץ שהעלה ממתין לו, והוא שכרו לעוה"ב, ע"ז

² כמ"ש דברים ט (יג) ויאמר יְהוָה אֱלֹהֵי לְאֹמֶר רְאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם קִשָּׁה עֲרָף הוּא: (יד) הֲרַף מִמֶּנִּי וְאֲשִׁמְדִים וְאֶמְחָה אֶת שְׁמִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי עֲצוּם וְרַב מִמֶּנִּי:

וכמ"ש שמות לב (ט) ויאמר יְהוָה אֱלֹהֵי מִשָּׁה רְאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם קִשָּׁה עֲרָף הוּא: (י) וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי וַיִּחַר אַפִּי בָהֶם וְאֶכְלֵם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְדוֹל:

ומשה ענה להש"ת שמות לב (לב) וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם אֵין מִחֲנִי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר פָּתַבְתָּ:

^{כא} כפי שיתבאר לקמן שעיקר הכוונה במצווה היא לביטול שבה הרי אם יעשה מתוך הכרח אין בזה אלא ביטול קלוש מאד והריצ"ח בשיעור ג' האריך בזה לבאר שזה החילוק בין ישראל לגוי וביאר ששואלים מה פירוש שעשו לא רצה לקבל את התורה כי כתוב בה לא תרצח הרי ממילא מחויב בה בז' מצוות ותיירץ כי קבלת התורה הייתה לקיים מרצון וזה לא רצה דהיינו אתה יכול למשול בי אבל שאני מרצון אעשה רצונך זה לא רצו הגויים וזה דייקא ישראל קבלו דהיינו את הקשר עם הבורא

^{כב} הבטוי עיין ברכות לה: יומא ג: כב: סוכה כט. כתובות סו: ב"ב י. כה: צט. שמות רבה כד א אבות ב ד' ועיין לק"ה ברכות השחר ה ד"ה וברכות הימים

^{כג} שיה יצחק ח"א - דרוש לשבת פרשת בראשית אות פג - וענין הרצון הזה, אשר רצה בו יתברך להמציא נמצאים בשביל האדם מבחר היצורים לשמור התורה והמצווה, שרצון זה הוא אשר נטה לנמצאים להמציאם ולהחיותם ולהנהיגם, הוא מכונה בשם כסא הכבוד, בדברי חז"ל, והוא שכמו מלך בוד, נקרא כן ע"ש שמושל על בני מדינתו, והוא מנהיגם ושומרם ומצילם, ומסדר עניניהם, בשביל טובתם, ויושב על כסאו לגלות גדלותו וממשלתו עליהם, שכולם יראו ממנו, וכירו כבודו, כמו כן הוא נטיית רצונו יתברך לנבראיו שמוזה אנו משיגים מגדלותו וממשלתו, לפי ערכינו, והוא נקרא ג"כ מקום, וכמ"ש שנקרא כן ע"ש שהוא מקומו של עולם, ר"ל סיבת ועילת כל הברואים, ולכן נקרא ג"כ בית המקדש, מקום, בשם הזה, כמ"ש שלמה בתפילתו "ובא והתפלל אל המקום אשר הכינתי", וכתוב "וירא את המקום מרחוק", שהוא הר המוריה, מקום בית המקדש, כמ"ש בדברי הימים:

^{כד} עיין מזה בערבי נחל חקת בלק (תקסג) כך הענין שכל ניצוץ הוא כביכול חלק אלוה, ונפל לתוך הקליפות ונתערב בדומם וצומח וחי כנודע מכתבי אר"י ז"ל, ועם היותו חלק אלוה אעפ"כ להיותו רק ניצוץ אחד ונופל לתוך קליפה גמורה, הוא בשביה ובעער שם מאוד לא יוכל לצאת משם, לזאת עשה אלהים את האדם גופו מדומם ועפר, ונתן בו נפש הצומחת אשר בכחו צומח האדם יום יום, והוא בחינת הצומח, ונתן בו עוד נפש המתאוה שהוא בחינת החי, כי כל חי יש לו נפש הבהמית הרי כלול האדם מדומם צומח חי, ובתוך כל אלה נפח בו נשמה קדושה חלק אלוה ממעל, והנשמה הוא גדול ערך לא ניצוץ אחד אלא ריבי רבבות ניצוצות, כמ"ש באור החיים כ"פ בשם האר"י ז"ל, כי כל יום מימי חיי האדם הוא ניצוץ אחד מהנשמה, וכפי רבוי הניצוצות שיש בנשמת האדם, ככה הם שיעור הימים אשר הוא חי על האדמה: ולכן בבוא נשמה קדושה זו לתוך גוף האדם, שיש בו דומם צומח חי, נצטוה האדם שיגביר נשמתו על כל הדיצ"ח של גופו, דהיינו שישבר כל התאוות למען כבוד ה', וגם התורה ומצוות מתישין כח החומר כמאמרם ז"ל למה נקרא שמה תושיה שמתשת בו' הרי נשמה זו שכחה רב כח עם רב נלחמת עם כל הדיצ"ח ומחלישתו ומשברת התאוה שהוא החומר המחיצה המפסקת ונדבק החלק הבכל כביכול, ממילא אז נתדבק מיד הניצוץ אשר בדומם או בצומח או בחי בנשמה ההיא ומיד בא הניצוץ ההוא דרך נשמת האדם אל ה' ית"ש, כי החלק דבוק בכל כאמור, וזהו ענין שמכל מצוה נברא מלאך ובא לפני ה' ואומר פלוני בנך עשאי, והכוונה לאותו הניצוץ, כי בצאתו מהקליפה הוא שיעור קומה שלימה: ואמנם ענין מלחמת הנשמה וכניסתה והתפשטותה בכל אברי וכחות הגוף, כענין האומה שנלחמה ונכנסה לעיר מבצר שאמרנו, זה ע"י אהבה ויראה שיגביר האדם שכלו ויתמלא אהבה ויראה לה, ובחינת אלו ממלאים כל הגוף וכוחותיו הצומחת והחיונית, וכולם משתברים ומתבטלים ע"י דחילו ורחימו מפני פחד ה' ומהדר גאונו, ואז עושה

נכלל כל העולם שנברא בשבילם בחיוב המציאות [כ"ה]. כי עיקר התכלית שנברא העולם הוא בשביל זה, ורק בשביל זה מחויב הש"י כביכול לברוא ולקיים כל העולמות בשביל ישראל כנ"ל, כדי שיעשו רצונו כנ"ל. וע"כ אז דייקא כשעושיין רצונו, נכלל העולם בבחי' מחויב המציאות כנ"ל, כי כל מה שעושיין רצונו יותר, הם נכללין ביותר עם כל העולמות התלויים בהם בחיוב המציאות, כי ע"י שעושיין רצונו ית', הם חוזרין ונכללין בו ית' שהוא מחויב המציאות ואז נכללין עמהם כל העולמות התלויים בנפשם, בחיוב המציאות כנ"ל :

עתה יבאר כיצד נכלל האדם באחדותו ית' דהיינו בשרשו שע"ז נעשה הוא וכל חלקי עולם התלויים בו מחוייבים המציאות

אך לזכות לזה להכלל בשרשו, דהיינו לחזור ולהכלל באחדות הש"י שהוא מחויב המציאות, זה א"א לזכות כ"א ע"י ביטול הרצון שלא יהיה לו שום רצון אחר מרצונו ית', שיבטל עצמו לגמרי דהיינו להכריח עצמו לרצות רק את רצון הש"י עד שיזכה שהקב"ה יבטל ממנו לגמרי כל רצון עצמי לבד מרצונו ית' [כ"ו], עד שיהי' נכלל באחדותו ית' וכמבואר בתורה יא שיש בזה מדרגה למעלה ממדרגה כי יש יחודא תתאה שהוא קיים אבל בביטול גמור ויש יחודא עילאה שכל כך בטל אליו ונכלל בו עד שאין לו מציאות עצמית כלל וזה התכלית:

וא"א לבוא לידי ביטול, כ"א ע"י התבודדות [כ"ז] דהיינו לבודד את מחשבתו מבני אדם ומטרדות העולם ולקשור מחשבתו רק ברצון הש"י [כ"ח]. כי ע"י שמתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו/כ"ט, ע"ז הוא זוכה לבטל כל התאוות והמדות רעות [ל], עד שזוכה לבטל כל גשמיותו ולהכלל בשרשו [ל"א]: אך עיקר ההתבודדות הוא בלילה [ל"ב]/ל"ג בסוף תורה נד מבאר שעיקר הזמן הוא בחצות

המצוה או מדבר הדיבור, ואותה המצוה או הדיבור הוא מסוגל לקלוט אצלו ניצוץ קדוש השייך למצוה ההיא או לדבור ההוא, ולכן בעשותו מצוה ההיא בעת שנתמלא דחילו ורחימו, שע"ז נשתברו או המסכים ונדבק החלק בהכל, אז מתדבק הניצוץ בהמצוה או בהדיבור, ומיד בא אל ה' כאמור:

ועי"ש פרשת חקת דרוש ב'כי כלל, האדם אשר בא בלבו גבהות וגסות רוח על ידי מצותיו ומעשיו הטובים ותורתו, ידע בבירור האיש ההוא שעדיין לא עשה שום מצוה ולא למד תורה, שאלמלא כן לא גבה לבו על ידיהם. והענין, כי הנהגת השי"ת עם בני האדם, כי מיד בעשותו המצוה או התורה נברא מלאך ועומד מיד לפני השי"ת ואומר פלוני בנך עשאני, ועדיין בכל יום ההוא יש עדיין דביקות לאותו המלאך אל האדם במקצת, כי לא נסתלק לגמרי ביום הראשון, אך בלילה בעת השינה אז אם המצוה ההיא כתיקונה אזי המלאך נשאר שם לגמרי ונשמתו חוזרת לגופה, ואז דרך הטבע שישבח האדם מלבו אם עשה כלל מצוה, כי כבר נסתלקה מצוה ההיא ממנו. אך ביום הראשון יוכל עדיין להיות קצת זכרון המצוה ההוא בלבו, שעדיין דבוקה קצת בו, אך לא יתגאה בה עדיין, שהרי אינו יודע עדיין אם תקבל ותשאר בלילה למעלה, ואולי תדחה עדיין. ואחר כך ביום השני, אם המצוה נתקבלה ונשארה שם אזי נשכחת ממנו ולא תעלה על לבו כלל, ואם בא בלבו גאוה על ידי המצוה ההיא אזי זהו סימן מובהק כי נדחה מצוה ההיא מלמעלה וזרקוה על פניו, ולכן אינה נשכחת מאתו, וא"כ אין לו להתגאות במצוה שעושה בממה נפשך.

^{כ"ה} עיין באה"ל אות ד' בשם האריז"ל כי ישראל ממוצע בין הבורא לבריאה.

^{כ"ו} כי הרצונות הם המיידות ותאוות וכל רצון עצמי הוא מדמים עכורים וכל רצון לעשות את רצונו ית' הוא מדמים הזכים, ואדם פרא יולד אבל ע"י שמכריח עצמו להתבטל לרצון הש"י ומבקש מהש"י שיהרוג את יצרו הרע זוכה לכך כמבואר בתורה ו' קמו שפתיב (תהלים ל"ז): "דום לה' ותתחולל לו; והוא יפיל לך חללים", (פמו שדרשו רבותינו, זכרונו לברכה, גטין ז.א). הינו: "ולפי חלל בקרבני" (תהלים ק"ט).

^{כ"ז} עיין תורה כד תנינא ופד תנינא ומתורה צה תנינא עד ק' ושיחות הר"ן רכח רכט רלב רלד ועלים לתרופה רצג ושיש"ק ח"א מה קסח רסד שצג שצד תשכד תרעו וח"ב רחצ תקנה תשכט וח"ג קבח תסג תצו תקסא תקפא.

^{כ"ח} אמנם במקום אחר מבואר שצריך לשוח עם הקב"ה כחבר ולספר לו כל המעיק עליו והעיקר דבור אמת מעומק הלב אבל כאן שהנידון הוא בדווקא ביטול הרצון ומדובר בהתבודדות הנ"ל. כי יש כמה טעמים ואופנים להתבודדות וכאן הוא אופן מסויים לכוונה מסויימת השייכת לתורה זו.

^{כ"ט} הריצ"ח שיעור ד' 43 דקות הביא את העונג שבת ששואל איך ניתן שם לפרשה ע"ש רשע ועוד מציין שהיא הפרשה היחידה אחר מתן תורה שאין בה מצווה ותיירץ שבלק ר"ת בינו לבין קונו כי בבלק נתגלה הנקודה שאחר שישאל נמצאים העולם מחוייב המציאות כי ישראל מחוייב המציאות דא"א לבלותם תוס' שואל מה אפשר לומר ברגע כמימרא ותיירץ כלם ושואל רבי יהונתן איבשיץ ואיך יודעים במי מדובר עוד כתוב בספרים שכלם נעשה מלך ותיירץ הר"ץ שזה דבר אחד ותיירץ אחד כי גם בלעם ידע שמספיק לומר כלם ופשוט שמדובר בישראל כי ישראל כל כך לנגד עיניו שזה ממש בחי' עסקים באותו ענין וזה בעצמו גם הסיבה שנתברר שלא יכלם אלא ימליכם וזהו שאמר והודה שתורעת מלך בו דהיינו שבלעם בעצמו בזה שרצה לקלל ברגע הוכיח לעין כל שתורעת מלך בו.

^ל עיין ספר המדות התבודדות ב' ושם כעס אות לה התבודדות שאינה כראוי מביא לכעס

^{ל"א} לקמן בריש תורה עד ע"י תורה בעיין וצ"ע שכאן אמר שא"א אלא ע"י התבודדות ועי"ש בסוף התורה מבואר שהיא השגת חכמה עילאה שהיא עיקר גילוי כבודו בעולם.

^{ל"ב} עיין סוף תורה נד ודף סג.ו. עה"פ אזכרה נגינתי בלילה

אבל שם הוא טעם נוסף, ולפי המבואר כאן, אפשר שצריך לאחר קצת לפי מנהג המדינה והמקום, בעת שהעולם פנוי מטירדת ל' העוה"ז. כי ביום, ע"י שרודפין העולם אחר העוה"ז [לח], הוא מבטל ומבלבל את האדם מלהתדבק ולהכלל בהש"י ולפי המתבאר לקמן שגם צריך לצאת חוץ לעיר, צ"ל שהבלי טרדתם הולך עד מחוץ לעיר, אבל לא נשאר שם בלילה/ל'. ואפי' אם הוא בעצמו אינו טרוד, אעפ"כ מאחר שהעולם טרודים אז, ורודפים אז אחר הבלי העוה"ז עי"ז קשה אז לבא לידי ביטול נראה עוד טעם, שהרי צריך לכלול גם את כל חלקי העולם התלויים בו, וא"כ צריך שגם הם ינחו מטירדת עוה"ז, וצ"ע אולי נעשה ממילא, בכל אופן ותלוי רק בו:

וגם צריכין שיהי' – שיהיה ההתבודדות במקום מיוחד משמע שיש עניין שיהיה מקום קבוע, כי הכסופים הטובים נשארים במקום, ומצטרפים ועוזרים להתבודדות/ל', דהיינו חוץ מהעיר/לח בדרך יחידי [לט], במקום שאין הולכים אם בני אדם [מא]/מא. כי במקום שהולכים שם ב"אמ"ב ביום, הרודפים אחר העוה"ז, אעפ"י שכעת אינם הולכים שם, הוא מבלבל ג"כ ההתבודדות כי הבלי טרדת עוה"ז נשאר הרושם שלהם במקומם גם עד הלילה, ואינו יכול להתבטל ולהכלל בו ית'. ע"כ צריך שיצטרפו ג' סגולות, כדי שתייהיה ההתבודדות כראוי, בחי' עולם שנה נפש, דהיינו זמן ומקום המסוגלים לאדם לביטול ביותר שילך לבדו/מגו בלילה, בדרך יחידי, במקום שאין שם אדם/מד'.¹

¹ עיין לקוטי הלכות שעל תורה זו ערבית ג' שם מבאר שלילה מהותו בחי' אפשרי המציאות לכן יותר בקל אפשר אז לבטלו (דהיינו לבטל את טענת היצר האפיקורס שהעולם מחויב המציאות) וועי"ז נקל לגלות את הש"י כנ"ל שזה תלוי בזה שהש"י מתגלה רק עד כמה שמבטלים את העולם. (כי שניהם באותו חלל)

לד' בדפ"ר מסדרות ומתורו - מסדרת

לה תקוני וזהו דף כב. ויפן כה וכה

ל' צ"ע מדוע מפריע לו טרדות העולם הרי לקמן מבאר שצריך גם לצאת חוץ מן הישוב וכיצד מגיעים עד שם טרדות העולם ועוד שלקמן מבאר שיוצא מחוץ ליישוב בגלל שטרדת העולם נמצא במקום שנטרד ונשאר שם גם בלילה וא"כ היא נמצאת במקומה וא"כ כיון שיצא חוץ ליישוב מדוע צריך גם לילה דייקא. ונראה לפ"ז שהבלי הנטרדים הולך ומגיע בזמנו גם מחוץ לעיר אלא ששם הוא לא נשאר עד הלילה.

ל' וכדמצינו מעשה מבעל בית פשוט שקנה לו חלקת קבר וכל ער"ח היה גומר שם ספר תהלים וכו' והזדמן לשם צדיק והריח ריח טוב ובקש להקבר שם ושאל בשל מי הריח הזה וספרו וכו' וזדמן לשם עוד צדיק והריח וגם הוא ביקש להיקבר וכו'.

וכן אמרו בברכות ו: אמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל הקובע מקום לתפלתו – אלהי אברהם בעזרו. וכשמת – אומרים לו: אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו ואברהם אבינו מנא לך דקבע מקום? – דכתיב (בראשית יט) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר (תהלים קו) ויעמוד פינחס ויפלל.

וכן נפסק בש"ע או"ח סימן צ' סעיף יט – יקבע מקום לתפלתו (בבית הכנסת וגם כשמתפלל בביתו – באה"ט), שלא ישנהו אם לא לצורך. ואין די במה שיקבע לו ב"ה להתפלל, אלא גם בב"ה שקבוע בה צריך שיהיה לו לד' (ס) מקום כו' קבוע.

לח עיין רבנו בחיי (בראשית מו לב) – ומה שבחרו השבטים האומנות הזאת והיא אומנות אבותיהם מפני שני דברים, האחד שיש בה ריח גדול בגיזה ובחלב ובולדות, והיא אומנות אינה צריכה יגיעה רבה וטורח גדול ומבלי עוון, ועליה הזהיר שלמה בחכמתו (משלי כו, כג) ידוע תדע פני צאנך שית לבך לעדרים. והשני לפי שהשבטים היו יודעים שיגלו למצרים הם וזרעם, ומפני שהמצרים היו עובדים לצורת הצאן תפשו להם אומנות זו כדי שיהיו זרעם מורגלים בה, ותהא עבודת הצאן רחוקה בעיניהם. וכן תמצא רוב הצדיקים והנביאים שהיו רועים, תמצא בהבל ויהי הבל רועה צאן (בראשית ד, ב), וכן במשה ומשה היה רועה (שמות ג, א), וכן שמואל הנביא, וכן שאול ודוד כולם רועים. והטעם בהם כדי שיתרחקו מן הישוב לפי שהרבה עבירות נמשכות בסיבת חברת בני אדם, כגון רכילות ולשון הרע ושובעת שקר וגילוי עריות וגזל וחמס, וכל מה שהאדם פורש מחברת הבריות הוא נמלט מן העבירות, וכל מה שהוא מתרחק מן הישוב הוא מתרחק מן העוון ומן הגזל והחמס ושאר העבירות, והראיה מה שכתוב בלוט (בראשית יט, ל) ויעל לוט מצוער וישב בהר, הוצרך לצאת מסדום פן יספה בעוונם, ואחר שיצא משם הלך לצוער שימלט שם כמו שאמר (שם, כ) הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצער, לפי שיושביה חדשים מקרוב באו לכך היו עוונותיהם מצערין, ואף על פי כן עדיין היה מתירא בצוער מפני פחד העוונות המצוים בישוב, על כן הוצרך לצאת משם אל ההר, ועוד ששם מקום התבודדות לנבואה ואין אדם רואה שם דבר שיטריד מחשבתו מן המחשבה בה' יתברך: וכבר ידעת כי מגדולי הנביאים היו מתרחקים ופורשים מן הישוב ומתבודדים במדבר אפילו בלא מרעה, והם אליהו ואלישע, הוא שכתוב באלישע (מלכים-א יט, יט) ושנים עשר צמדים לפניו, ופירש מן האומנות הזאת והלך אחריו, הוא שכתוב (שם, כ) אלכה נא אשקה את אבי ואת אמי ואלכה אחרך, וכתוב (שם, כא) וילך אחרי אליהו וישרתהו. וכן היה בלי ספק מנהג בני הנביאים בדור ההוא ואשר לפניו להניח עסקי העולם וישובו, ומניחין ההשגחה בעניני הגוף ויוצאים אל המדברות להתבודד שם ולהיות מחשבתם דבקה בה' יתברך:

לט עיין זמרת הארץ שבארץ ישראל מסוגל ביותר להכלל בשרש הבריאה, ועיין יקרא דשבתא שליל שבת מסוגל ביותר.

מ עיין תורה יא תנינא ושיחות הר"ן סימן רכו – טוב ללכת במקום עשבים כי הם גורמים שיתעורר הלב

מא עיין תורה יא תנינא – דע, כְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל בְּשֹׁדֵה, אֵיךְ כָּל הַעֲשָׂבִים פְּלִם בְּאֵין בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה, וּמִסִּיעֵין לוֹ, וְנוֹתְנֵין לוֹ כֹּחַ בְּתִפְלָתוֹ. וְזֶה בְּחִינַת שְׁנִקְרָאת הַתְּפִלָּה שִׁיחָה, בְּחִינַת (בְּרֵאשִׁית ב): "שִׁיחַ הַשְּׂדֵה", שְׁכָל שִׁיחַ הַשְּׂדֵה נוֹתְנֵין כֹּחַ וְסִיעוּעַ בְּתִפְלָתוֹ. .. וְכוּ' עי"ש

מב בדפ"ר בני אדם ומתורו - בנ"א

מג לבדו אותיות לבד שאין רווח שיקפוץ ויפריד בינינו הגדי, בחי' שעיר בחי' דינים.

ושם ילך ויתבודד/מט, ויפנה לבו ודעתו מכל עסקי עוה"ז צריך לזכור שעצת ההתבודדות הזו היא עצה לבטל את טענת האפיקורסות הנ"ל, שנמצאת אצל כל אחד בליבו, שעולם כמנהגו נוהג, בדרך הכרח, ולפ"ז כל כוונת הביטול הוא במגמה הזו, לחזק אצל כל המדות, ביטול הישות העצמי, ולבטל כל יחס חשיבות לכל ישות עוה"ז, כי הכל תלוי רק בהשגחתו ית', וכפי הבטחון בו ית', כן ההשגחה שלו עלינו, דהיינו עד כמה שלא מצפים לישועה אלא רק ממנו ית', ולא משום כח אחר וכוחי ועוצם ידי, בבחי' "עיני כל אליך ישברו" כמבואר בתורה עו. ואורו והשגחתו מתגלה רק עד כמה שמתעלמים מעוה"ז, שכל מציאותו היא רק על קרקע זו של סילוק אורו ית' לצדדים. לכן כל ישועתינו היא רק עשית רצונו וביטול כל רצון עצמי אחר מרצונו, וזה ע"י שבכל מדה ומדה מבטל את הישות שבה, שממנה נעשה אצלו רצונות אחרים מרצונו ית', **ויבטל הכל** כל איזה רצון אפילו קל שבקלים שאינו רצונו ית', **עד שיזכה לבחי' ביטול באמת.** ולא יתפתה ליצה"ר שכשרואה שכבר האדם קבל על עצמו לעבוד את הש"י, אזי מתלבש במצות שחייב לזכות לשלימות בבת אחת, אלא יברר לעצמו מדה ראשונה שעליה צריך לעבוד בביטול, וגם בזה לא יקבל על עצמו למעלה מכוחותיו, **היינו שבתחילה ירבה בתפילות ושיחות בהתבודדות בלילה בדרך יחידי כנ"ל, עד שיזכה לבטל זה הדבר, דהיינו לבטל מדה ותאוה זאת** כי כל תאוה יש לה מדה, שהיא שרשה, וכשהמדה נפולה ולא בטלה לרצונו ית', אזי גם התאוה ורצון הלב היא לדבר אחר מעשית רצונו ית', **ואח"כ ירבה עוד בהתבודדות הנ"ל, עד שיבטל מדה ותאוה אחרת. וכן ינהוג זמן רב בהתבודדות בזמן הנ"ל ובמקום הנ"ל עד שיבטל הכל.**

ואח"כ עדיין נשאר ממנו איזה דבר וכו', ואח"כ מבטלין ג"ז, עד שלא נשאר ממנו כלום כי תחילה בביטול הרע מכל מדה רעה, דהיינו את הישות וגאות שבה שגורם לה להיות רעה, אע"פ שכבר זכה לביטול, אבל יש שני סוגי ביטול, והם יחודא תנאה ויחודא עילאה. כי יש ביטול שמרוב ביטול הישות מאיר לי אורו ית' כל כך עד שהישות שלי היא כשרגא בטיהרא, אבל עדיין צריך לבטל גם את המעט ישות שנשארה עד שאין לי מציאות כלל אלא הכל רק הוא ית'. **מ"ופי' כי יכול להיו'–להיות אחר שביטל כל התאוות ומדות רעות, עדיין נשאר ממנו כלום, דהיינו שעדיין לא ביטל לגמרי הגיאות והגסות [מ"ב]/[מ"א], עד שנחשב בעיניו לאיזה דבר, וע"כ צריכין להתנגע ולהרבות בהתבודדות הנ"ל, עד שלא ישאר ממנו כלום שיהיה בבחי' מה [מ"ט] באמת כמו שאמרו משה ואהרן ונחנו מה, עד שיזכ' לבחי' ביטול באמת [י"ז]**

ואולי אפשר לרמוז כי לבד עם ו' שמרמוז לתיקון הברית נעשה לבוד אליו ית' ממילא

^{מ"ד} נ"ל רומז בזה גם על אופן ההתבודדות שצריך לעסוק ולברר בעצמו היכן הוא אין שם אדם אלא הוא בהמה. ועיין רמז לזה במשנה תמיד פתוח בידוע שאין שם אדם כי היכן שהאדם פתוח להבלי עוה"ז שם הוא לא אדם

^{מ"ה} הריצ"ח בשיעור ד' 43 דקות מבאר שיש גם בחי' נקודה בבחי' נפש שהיא כמו נקודת הזמן ועולם דהיינו לילה ומדבר דהיינו פנמיות נפשו ששם עוד לא נגע הכפירות שהן מהמ"ט שערי טומאה והיאוש שהוא כבר בחי' בשער הנ' אלא פנמיות הרצון ששם אפילו אפיקורס עדין רוצה להיות איש כשר אם היה אפשר בלי מאמץ וכן כל אחד את אותה חלקה טובה שבנפשו כל אחד לפי בחינתו להוציא ולגלות להצטרף לזמן והמקום הנ"ל

^{מ"ו} ביאור מוהר"ן בתקפא

^{מ"ז} עיין באה"ל אות ב' שמקשה מדוע יצא הגאות וגסות מכלל מדות רעות. ותיירץ שביטול אליו ית' תלוי במדת הענוה שזוכים אחר זיכוך כלל המדות.

^{מ"ח} ועיין שיש"ק ח"א סימן שפ. – ספר: שהבעל-שם-טוב יצ"ל התפלל פעם אחת עם החב"ריא שלו, והתפללו בהתלהבות גדול מאד בדרך. אחר-כך, כשגמרו תפלתם רא, שהבעל-שם-טוב יצ"ל הוא בפנים וזעפות. אחר-כך ענה ואמר להם: "בעת שהייתם מתפללים, הכניס הבעל-דבר בכל אחד מכם מחשבות של גאות ורמות-רוחא, שאתם מתפללים בהתלהבות ובדבקות פנה, ועל-ידי-זה נתעורר למעלה קטרוג גדול עליכם, והיה לי יגיעה גדולה, עד שהמתקתי זאת". וספר זאת למען דעת כמה וכמה צריכים להרבות בתפלה על זה, לזכות להנצל מגאות שהיא תועבת השם, כי יכול להיות, שאפלו כשכבר נקיים מכל התאוות והמדות רעות, אף-על-פי-כן נשאר בלב גאוה טמונה, חס-ושלום, וכמבאר בהתורה "הניעור בלילה" הנ"ל, שאפלו מי שכבר קיים והרבה בהתבודדות, בצעקה ותפלה בלילה, ובדרך יחידי, עד שיצא מכל התאוות והמדות רעות, אף-על-פי-כן עדין נשאר בלבו איזה צד גאות, שהוא חושב עצמו לאיזה דבר והמדה של גאות גרוע מהכל, כמבאר בדברי חכמינו-זכרונם-לברכה (סוטה ד', ב'). שהיא בעובד עבודה זרה וכאלו פא על כל העריות בלם, עין שם. ועל-כן צריכין בשביל זה לבד להתגבר מאד בתפלות וצעקות להשם יתברך, שיעורו לבטל גם את זאת כמבאר שם, ולזכות לענוה אמיתי. (שם אות י').

^{מ"ט} לשה"ב שמות טז ז' ח. ועיין קה"י ערך אמה

^י עיין היטב בתורה י' אות ד' ואות ה' וראה שבאמת ביטול הישות לגמרי א"א אפילו לצדיקים גדולים בלי ביטול לצדיק הדור העולה על כולם, וכן משמע גם בתורה כב לפי ביאור הליקוטים שמחלק בין רועי האמונה שהם כלל צדיקי הדור לבין מוכחי הדור שהוא הצדיק הדור האחד שזכה לשער הנ' וכולם צריכים לו. וכן משמע בעוד הרבה תורות של רבנו כגון תורה ד' שהתיקון השלם הוא רק ע"י התכללות בצדיק שזכה להתכלל בא"ס ע"ש. ומסתמא גם כאן ההתקשרות מוכרח שיהיה בהתקשרות לצדיק הדור, או שזו דרך מיוחדת שאפשר על ידה לזכות גם לבד. ובלי להיכנס למחלוקת הידועה האם אפשר לזכות לשפלות וביטול הישות באמת ע"י התקשרות לרבנו

ואזי כשזוכ' לביטול באמת/כא) ואזי נכלל נפשו בשרשו דהיינו שנפשו הנופשת ושוכנת בו, תזדכך כל כך כמו הנשמה, (ולמעלה מזה בחי חיה יחידה) כמו שרש הנשמה, דהיינו החלק אלוך ממעל שלו, וכמבואר בתורה סו שלכל צדיק שתי רוחות, כי ע"י שזיכך את הנפש למדרגת הנשמה, דהיינו שהאיר בנפש את כל אור הנשמה, נעשה כמו שיש לו שתי רוחות, וזה שכתוב משה משה, ואזי נכלל הנפש בשרשה **דהיינו בו ית' שהוא מחויב המציאות, אזי נכלל כל חלקי העול' התלוי בו עם נפשו בשרשו, שהוא מחויב המציאות, כי הכל תלוי בו כנ"ל. ואזי נעשה כל העולם על ידו בבחי' מחויב המציאות כנ"ל:** נמצא שתכלית העבודה ורצון הש"י, הוא לגלות בעולם בפרטיות וכלליות, את אור מציאותו ית' בחזק כל כך, עד שלא ישאר מקום כלל לומר שיש עוה"ז, כי באמת כל העוה"ז נברא רק במקום שניתן להתעלם ממציאותו ית', וכמבואר בריש עץ חיים שכדי לברא עולם היה מוכרח לצמצם אורו לצדדים, נמצא שמציאות העולם היא רק היכן שהוא ית' נעלם, דהיינו רק עד כמה שמתעלמים ממנו, כך יש עולם, וכן להפך כמה שמתעלמים מהעולם, כך מגלים אותו ית'. וזה בדיוק הפך הגמור ממה שאומרים האפיקורסים הנ"ל, שהעולם נשפע ממנו ית' כמו אור השמש מהשמש, שהרי אם נסתיר את השמש ממילא יתבטל האור, אבל הוא ית' להפך הסתיר עצמו כדי שיתגלה עולם.

ועתה תרא' פלאי פלאות, איך כ"ז מבוא' עתה בהמשנה הנ"ל באר היטב. וזה הניעור בלילה, כפשוטו דהיינו שהוא ניעור בלילה, ומתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו. והמהלך בדרך יחידי, היינו כנ"ל, שהולך בדרך יחידי דייקא, במקו' שאין בני אדם הולכים שם כנ"ל, כי אזי הוא עיקר שלימות ההתבודדות [כ"ז], בלילה ובדרך יחידי דייקא כנ"ל, כי אז דייקא יכולין לבא לבחי' ביטול כנ"ל. וזהו ומפנה לבו לבטלה, דהיינו שמפנה לבו מכל עסקי העוה"ז, לבטלה, כדי לזכו' לבחי' ביטול כנ"ל [כ"ז]. ואז זוכה שיוכלל נפשו במחויב המציאות כנ"ל. ואזי נכלל כל העולמות עם נפשו במחויב המציאות' כנ"ל. וזהו הרי זה מתחייב בנפשו, שנכלל כל העולם בבחי' מחויב המציאות' עם נפשו. כי ע"י ההתבודדות הנ"ל זכה לבחי' ביטול, עד שנכלל נפשו בחיוב המציאות, ועי"ז נכלל כל העולם עם נפשו בחיוב המציאות כנ"ל, ונעשה נפשו וכל העול' בבחי' מחויב המציאות כנ"ל, וזהו הרי זה מתחייב בנפשו כנ"ל :

או שצריך לזה צדיק חי. עכ"פ בוודאי זו עיצה מוכרחת ומועילה מאד לכולם וכל הויכוח הוא רק על שלימות הביטול. ובחוש רואים שקשה מאד למצוא מי שזכה לזה בשלימות באמת.

^{כא} לכאורה צ"ע כיון שמדובר על מדריגה של יחודא עילאה שצדיקים גדולים ורבים לא זכו לה מה כוונת רבינו והרי הקפיד על מי שאמר שלא התכווין בתורה אליו ונ"ל שאצלינו זה עכ"פ בבחי' נצוצי ביטול כי אע"פ שבעל מעשה כולו חסר בביטול אבל בכל מעשה יש איזה בחי' שבה יש ביטול כמו בבחי' ניצוץ.

^{כב} עיין מהר"ל דרך החיים פ"ו משנה ט'

^{כג} עיין נועם אלימלך פרשת קדושים שפירש כך

א(והא לך לשון רבינו ז"ל מהתורה הזאת שכתבה בתכלית הקיצור. וזהו):
המהלך בדרך יחידי הנעור בלילה וכו' : דע שעיך הביטול שאדם מבטל ישותו ונעשה אין, ונכלל באחדות השי"ת, אין זה אלא ע"י התבודדות. והתבודדות צריך מקום וזמן מיוחד, שלא יבלבלו אותו המונעים. והזמן הוא בלילה, היינו הנעור בלילה, שאז הכל ישינים אע"פ שגם בלילה יש תאוות רעות ונוראות משמע כנ"ל שעיך המפריע הוא מו"מ ותאוות ממון וגם כיון שעיך הם ההבלים היוצאים בדיבור שמדברים בתאוה. **והמקום הוא בדרך יחידי, ולא בדרך הרבים, שלא יפסיקנו עוברי דרכים** [7] צ"ע לפ"ז בחדר סגור גם טוב ולעיל לא משמע כך, אלא דייקא בדרך שאין רבים הולכים שם, שם ילך ויתבודד, והיינו והמהלך בדרך יחידי. ואז יכול לפנות לבו מכל וכל, ויכול לבוא לביטול כל הישות, והיינו והמפנה לבו לבטלה. ואז כשנתבטל לגמרי, אזי הוא נכלל באחדות השי"ת, ואז הוא בא לבחי' מחויב, כי הקב"ה מחויב המציאות, וכל הדברים הם אפשר המציאות. וכשנתבטל ונכלל באחדותו, אזי הוא יוצא מבחי' אפשר, ונכלל במחויב וזה בחי' הרי זה מתחייב בנפשו :

⁸ נוסח זה נדפס בדפוס אחרי תורה נו (צילום 143 טור ב) ואחריו תורה נג.

² דפוס הנעור, מתרצו - הניעור

³ דפוס הנעור, מתרצו - הניעור

⁷ לשון הגמ' ברכות ג. ע"ש בן יהודה בשם יעב לכ חילוק בין עובדי להלכי וחסש דייקא מעובדי דרכים